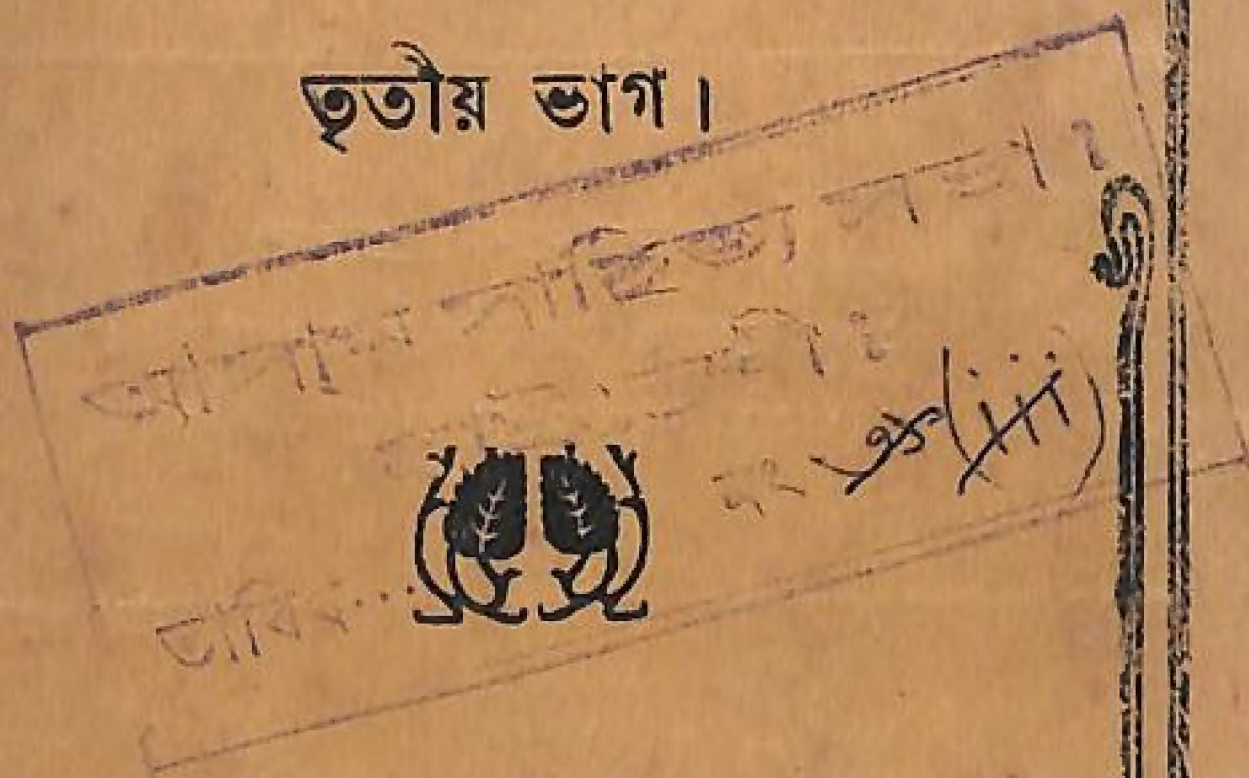

3480

৪২২৪/নাঃপুঃ
২২-৪-২২

অসমীয়া সাহিত্য ।

তৃতীয় ভাগ ।

শ্রীবোহিতাশ্ব শইকীয়া ।

ডিব্ৰুগড় ।

কাত্যায়নী প্রেচত

শ্রীবাৎসল্যলাল সবকাবৰ দাবা ছপা হল।

৩২।১ শিবনাথায়ণ দাসৰ লেন, কলিকাতা।

লাইব্রেরী।

Approved as one of the text books for class V of
High and M. E. Schools in Assam.

Vide Assam Gazette Nov, 19th 1924.

ASSAMIA SAHITYA.

PART III.

অসমীয়া সাহিত্য।

তৃতীয় ভাগ।

৪২০৪/নাঃ পুঃ
২২.৪.২২

শ্রীবোহিতাশ্ব শইকীয়া।

ডিব্ৰুগড়, গবৰ্ণমেণ্ট হাই স্কুলৰ শিক্ষকৰ দ্বাৰা লিখা।

দ্বিতীয় তাল্পবণ।

প্রকাশক—

শ্রীকনকচন্দ্র শইকীয়া।

নতুন আমোলাপটি

পোঃ আঃ বিহাবাবী।

ডিব্ৰুগড়।

শব্দবান্ধা ৪৭৬।

ইং ১৯২৫ চন।

All rights reserved.

বেচ ১৮/০ অনা।

AYTHIA SAMITA

Part III

৪২২৪/অ:

~~২০০২/অ:~~

বিজ্ঞান ও প্রযুক্তি

জাতীয় প্রযুক্তি পরিষদ

ঢাকা

১৯৯৮

—

জাতীয় প্রযুক্তি পরিষদ

ঢাকা

১৯৯৮

—

জাতীয় প্রযুক্তি পরিষদ

ঢাকা

All rights reserved

পাতনি ।

সংস্কৃত পুথি হিতোপদেশৰ, মিত্ৰলাভ খণ্ডৰ, কিছুমান শ্লোক, অসমীয়াতলৈ অনুবাদ কৰা, আজি প্ৰায় ১৪১৫ বছৰ মান হ'ল। ইয়াৰে কিছুমান, নীতি-বচন নাগ দি, উত্তৰ লক্ষীমপুৰৰ পৰা ওলোৱা তিনি মহীয়া আলোচনী কবিতা-লতাৰ প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। নীতি-মালা লিখোঁতা যোৰহাট হাই স্কুলৰ হেড্‌মাষ্টাৰ শ্ৰীযুত বামেখৰ বৰুৱা বি, এ ডাঙৰীয়াৰূপে আদি কৰি, কেইবাজনো গ্ৰন্থকাৰে, কবিতা-লতাৰ পৰা নি, দুটি এটি নীতি-বচন তেওঁলোকৰ পুথিত তুলি দিছে।

গ্ৰন্থকাৰ সকলে অলপ আদৰ কৰা দেখি, অনুবাদ কৰা আটাই খিনি শ্লোক, কিছু ওপৰঞ্চিৰে সৈতে, বাইজৰ আগত দাঙ্গি ধৰিলে। এই সামান্য পুথিখনি ছাত্ৰ সমাজৰ অকণিমান উপকাৰত আহিলেও মোৰ পৰিশ্ৰম সাৰ্থক হ'ল বুলি ভাবিম।

কাকজান, যোৰহাট

২১২১২০।

}

শ্ৰীৰোহিতাশ্ৰ শইকীয়া।

দ্বিতীয় তালিকা।

এই তালিকাৰত, পুথি বচা সভাই অনুগ্ৰহ কৰি দেখুৱাই দিয়া, আসোৱাই খিনি আঁতৰাই, কেইবাটাও নতুন পাঠ লগলগাই দিয়া হৈছে। বেচো ৥০ অনাৰ ঠাইত ১৮০ অনা কৰা হৈছে।

ডিব্ৰুগড়, হাইস্কুল।

১৭—১০—২৫

}

শ্ৰীৰোহিতাশ্ৰ শইকীয়া।

(A TRUE COPY)

From

RAI SAHIB KAMALAKANTA BARUA,

*Personal Assistant to the Director of Public
Instruction, Assam.*

To

SRIJUT ROHITASWA DUTTA SAIKIA,

New Amlapati, Rehabari. P. O.

DIBRUGARH.

Dated Shillong, the 4th., December, 1924.

Sir,

In connection with this office letter No. 5721 dated 1st., August 1924. I am directed by the—
Director of Public Instruction, to state that
“Assamiya Sahitya”. part III has been approved as
a text book for Class V of Assamese-English High
and M. E. Schools for boys.

J. R. Cunningham Esqr.

C.I.E. M.A. D.P.I.

Assam

} Your Obedient Servant
(Sd.) K. Barua,
Personal Asst. to the
Director of Public
Instruction, ASSAM,

OPINIONS.

(i)

“Assamiya Sahitya” by Srijut Rohitaswa Saikia,
Head master, Kakajan Govt M. E. School. I have
gone through the manuscript copy of this book.
The author needs no introduction from me. I may
only say that this is a very laudable attempt at a
kind of books, so urgently needed for our young
boys. The author has fully succeeded in that. I
have no doubt the book will be appreciated by all
concerned.

Dibrugarh

30/12/22

} (Sd) N. PHUKAN, B.A.M. L. C.
Head Master, George Institution,
Dibrugarh,

(ii)

(2)

*** পুথিৰ ভাষা উপযুক্ত হৈছে। পুথিৰচা কমিটিয়ে
এই পুথিখনি, এম আৰু ওষ্ঠ মানৱ পাঠ্যপুথিকপে নিৰ্দ্ধাৰিত
কৰিব বুলি মোৰ বিশ্বাস।

যোৰহাট } (স্বাক্ষৰ) শ্ৰীকমলাকান্ত শৰ্ম্মা,
২৩/২/১৯ } এচিষ্টেণ্ট হেড মাষ্টাৰ যোৰহাট,
গবৰ্ণমেণ্ট হাই স্কুল।

(3)

*** The Assamese Reading has been good and
suitable. Translation of the Slokas in verses has
enhanced the beauty of the book. It will be a valu-
able acquisition to our literature. The book will
be useful for our schools.

Jorhat,
5/6/19.

(Sd.) Rai Saheb
GOLAP CHANDRA BARUA.
Asst. Inspector of Schools,
Assam Valley Circle.

(4)

I have gone through the manuscript copy of
Assamiya Sahitya by Srijut Rohitaswa Saikia,
Head master, Kakajan Govt. M. E. School. The
book may be used in the Middle Schools and the
lower classes of High Schools.

Camp, Kakajan }
12/1/19. }

(Sd) ABDUR RAHMAN
Deputy Inspector of
Schools, Jorhat.

নিৰ্ঘণ্ট ।

পাঠ ।	পিঠি
সুদৰ্শন বজা আৰু বিষ্ণুশৰ্মা পণ্ডিত ...	১
কোৱা, ব্যাধ আৰু কপোবজা ...	৮
বুঢ়া বাঘ আৰু বাটকৱা ...	১০
অহকাৰী কপৌ, জাল আৰু কপোবজা ...	১৬
কপোবজা, পথৰা-ভিকীয়া আৰু সোণ-বৰণীয়া ...	২১
পাতল-পখীয়া আৰু সোণ-বৰণীয়া ...	২৬
কোৱা হৰিণ আৰু শিয়াল ...	২৮
মেকুৰী আৰু শগুন ...	৩০
পাতল-পখীয়া আৰু সোণ-বৰণীয়া ...	৪২
পাতল-পখীয়া, সোণ-বৰণীয়া আৰু মন্থৰ ...	৪৭
সোণ-বৰণীয়া, বীণ-কণীয়া আৰু শিং-কণীয়া ...	৪৮
ব্যাধ, হৰিণ, গাহৰি, সাপ আৰু শিয়াল ...	৫৬
পাতল-পখীয়া, সোণ-বৰণীয়া, মন্থৰ আৰু কল্পাহৰ বজা ...	৬১
এলাহ আৰু পৰিশ্রম ...	৬৭
ৰামৰ বনবাস ...	৭১
নব-নাৰায়ণ আৰু চিলাৰায় ...	৭৭
ঈশ্বৰ ...	৮৭
আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা ...	৮৬
জাতীয় সঙ্গীত ...	৮৯
তুমি আৰু মাটি ...	৯০

সন্তোষ	২০
ধনী কোন্ ?	২১
কুলাদ্যব কোন্ ?	২২
মহাত্মা ছাদিব নীতি-কুসুম	}	২২
উজ্জানব কেই-পাহ-মান তল-সবা		২২
দিল্লী-দববাব	২৬
পবোপকাব (শ্রীযুক্ত কনকচন্দ্র গগৈব)	১০১
মহবম	১০৩
অশোক আক বুদ্ধা	১০৭
গক	১১৪
কুকুব	১১৫
আলেকজাণ্ডাব আক গুরু	১১৬
মহম্মদব প্রতিশোধ	(মঃ ছোলেমন খাঁব)	১১৮

অসমীয়া সাহিত্য ।

সুদৰ্শন বজা আৰু বিষ্ণু শৰ্ম্মা পণ্ডিত ।

ভাগীৰথী নৈৰ পাৰত পাটলিপুত্ৰ নামেৰে এখন নগৰ আছিল। সেই নগৰত সুদৰ্শন নামেৰে এজন সৰ্ববৰ্ণী বজা বাস কৰিছিল। বজাই এদিন কোনো এজন মানুহে পাঠকৰা, তলত লিখা কবিতা দুটি শুনিছিল;—

(১)

সংশয় আঁতৰ কৰা, অতীজক সোঁৱৰোৱা,
শাস্ত্ৰজ্ঞান চকু সকলোৰে ;
নাই সেই জ্ঞান ঘাৰ, থাকিও ছুচকু তাৰ,
আন্ধাৰ কূপত পৰি মৰে ।

(২)

প্ৰভুত্ব-যৌবন-ধন-ঐশ্বৰ্য্য মূৰ্খতা,
একোটাই ইবোৰৰ অনৰ্থ সাধোঁতা ।
চাৰিওটা গোটখাই একেলগ হলে,
সমস্ত অপায় আহি লগে ভাগে মিলে ।

কবিতা দুটি শুনি, কোনোকালে শাস্ত্রগৃহত নোসোমোৱা,
 নিভৌ অবাটেযোৱা বাজ-কোঁৱৰ সকললৈ ননত পৰি, বজাই
 চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে,—

(১)

“অবিদ্বান অধাৰ্ম্মিক পুত্ৰৰ জনম,
 হোৱাতকৈ নোহোৱাই অধিক উত্তম ।
 কণা চকু থকাতকৈ নথকাই ভাল,
 থাকি মাথোঁ তেনে চকু কৰে আহুকাল ।

(২)

জন্মি যদি মৃত্যু হয়, নহয় জনম,
 মূৰ্খ পুত্ৰ হোৱাতকৈ সিয়েই উত্তম ।
 প্ৰথম ছবিধে দিয়ে খন্তেক যাতনা,
 মূৰ্খ পুত্ৰে কৰে কিন্তু নিতউ লাঞ্ছনা ।

(৩)

যি জনৰ পৰা হয় উন্নতি বংশৰ,
 সাৰ্থক জনম সেই সজ পুৰুষৰ ।
 অহা-যোৱা সংসাৰত জনম মৰণ,
 নোহোৱাকৈ আছে বাক কোৱা কোন জন ?

(৪)

গুণবন্ত সকলক, গণনা কৰোঁতে,
 নপৰে আগত নাম যাব ;
 সিজন্মৰ মাতৃ যদি, পুত্ৰবতী হয়,
 অপুত্ৰিকা নাম হব কাৰ ?

(৫)

কেবল এজন যদি গুণী পুত্র হয়,
এশ মুকথত কই ভাল বহু গুণে ।
অন্ধকার কবে নাশ অকলে চন্দ্রই,
অসংখ্য তবাই কিবা কবির পাৰে নে ?

(৬)

আছে ধন-ধান যাব নিবোগী শৰীৰ,
নিতে নিতে হাঁহি মুখ দেখে গৃহিনীৰ ।
অর্থকরী বিছা যাব পুত্র বশমনা,
সংসারত স্থখী সেই পুৰুষ ছজনা” ।

কিছুমান মানুহে কয়—“যি হব লগীয়া আছে সি হবই ;
আক যি নহব লগীয়া, সি কেতিয়াও নহয় । হঠাৎ এই
ফাঁকি কথা মনত পেলালে, সকলো চিন্তা বেগতে আঁতৰে ।
কিন্তু এনেবোৰ কথা অকামিলা সোবোপাৰ হে উক্তি ।

কিয়নো—

একেটা চকাৰে যেনে

নহয় বথৰ গতি ;

পুৰুষালি বিনে তেনে

নহয় কাৰ্য্যৰ সিদ্ধি ।

কোনোৱে কয়—“পূৰ্ব্ব জন্মৰ কৰ্ম্ম কলকে দৈব বোলে ।
তেন্তে দেখোন দৈবও আকৌ পুৰুষাৰ্থৰ ওপৰতহে নিৰ্ভৰ
কৰে । কথাত কৈছে—

(১)

উদ্যোগী পুৰুষ-সিংহে
 হাতে হাতে লক্ষনী পায় ;
 কাপুকৰে দিব দৈৱে
 বুলি মাথোঁ বাট চায় ।
 দৈৱক হেঁচুকি থোৱা,
 কৰ্তব্য হাতত লোৱা,
 নোৱাৰে ছথিৰ কেৱে
 যত্নতো যদি নোপোৱা ।

(২)

ভাবিলে নহয় কাম উত্তমত সিজে,
 সিংহৰ মুখত যুগ নপৰেহি নিজে” ।

এইবোৰ কথা ভাবি চিন্তি, বজাই পণ্ডিত সকলক
 গোটাই এখন সভা পাতিলে । সভাত থকা পণ্ডিত সকলক
 সম্বোধন কৰি বজাই কলে ;—“হে পণ্ডিত সকল ! আপোনা-
 লোকে মোৰ কথালৈ কাণ দিয়ক । আপোনালোকৰ
 ভিতৰত এনেকুৱা কোনোবা এজন বিদ্বান্ ওলাবনে, যি জনে
 মোৰ অবাটেযোৱা, শাস্ত্ৰৰ অৰ্থ বুজ নোপোৱা লৰাই তক,
 নীতি-জ্ঞান দান দি পুনৰ্জন্ম দিয়ে ? কিয়নো—

(১)

কাঁচ যদি থাকে সোণৰ লগত,
 মুকুতাৰ দৰে জেউতি বিলায় ।

মূৰ্খ যদি থাকে জ্ঞানী-সমাজত,
জ্ঞানী হই সিও আদৰ বঢ়ায়।

(২)

হীনৰ লগত পৰি মতিহীন হয়,
সমানৰ পৰা হয় সম;
উত্তমৰ লগপালে বিশিষ্টতা লভি,
অধমৰো হয় সংশোধন”।

বজাব কথা শুনি বৃহস্পতিৰ তুল্য সকলো নীতি-শাস্ত্রৰ
তত্ত্বজ্ঞান বিমুগ্ধশৰ্ম্মা নামেৰে এজন পণ্ডিতে উত্তৰ কৰিলে;—
“স্বৰ্গদেউ ! উচ্চবংশত জন্মহোৱা বাজপুত্ৰ সকলক নীতি-জ্ঞান
দান কৰিবলৈ বোধ কৰোঁ মই সমৰ্থ হম। কিয়নো—

(১)

বগলীয়ে কৰিলেও অশেষ যতন,
ভাঁটৌৱে পঢ়াদি পাঠ নোৱাৰে পঢ়িব।
অলায়ক পুৰুষক কৰিলে অৰ্পণ,
কোনো কাম সুকলনে নোৱাৰে কৰিব।

(২)

নিগুণ পুত্ৰৰ জন্ম হোৱা নাই,
কেতিয়াও ই বংশত;

কাঁচৰ জনম, সম্ভৱ নহয়
পদমণি আকৰত।

এতেকে মই ছমাহৰ ভিতৰতে, ৰাজ-কুমাৰ সকলক
নীতি-কথা শিক্ষা দি, জ্ঞানী কৰিব পাৰিম বুলি, মোৰ দৃঢ়
বিশ্বাস হৈছে।” পণ্ডিতৰ কথাশুনি ৰজাই নতুনভাৱে
কলে ;—

“ফুলৰ সঙ্গত ধিগ-লগা পোকে,
সজৰ সুৰত শোভে ;
সামান্য শিলাই, প্ৰতিষ্ঠা লভিলে
দেৱৰ সন্মান লভে ।

এই নিমিত্তে আপুনিৱেই মোৰ লবাইঁতক নৈতিক
শিক্ষা দিবৰ যোগ্য।” এই বুলি কৈ অনেক মান-সংকাৰ
কৰি, কোঁৱৰৰ সকলক বিষ্ণুশৰ্ম্মা পণ্ডিতৰ হাতত গুতাই দিলে।
পাচে বিষ্ণুশৰ্ম্মা পণ্ডিতে কাৰেং ঘৰত অতি সুখেৰে বাসকৰা
ৰাজপুত্ৰ সকলৰ আগত কথাৰ চলতে কলে ;—

“কাব্য শাস্ত্ৰ পঢ়ি, সময় নিয়ায়
জ্ঞানীজনে সংসাৰত ;
মুখৰ সময় কোঁৱাল নিদ্ৰাত,
আক যায় বিপদত ।

এতিয়া মই তোমালোকৰ আমোদৰ নিমিত্তে কোৱা আক
কাছ আদিৰ বিচিত্ৰ গল্প কওঁ শুনাইক।” ৰাজকোঁৱৰৰ সকলে
কওক বুলি কলে। বিষ্ণুশৰ্ম্মাই আৰম্ভ কৰিলে ;—

১।

ব্যাকৰণ।

সংজ্ঞা শব্দ বা বিশেষ্য পদ।

১। কোনো বস্তুৰ নাম বুজোৱা শব্দ বোৱক সংজ্ঞা শব্দ বা বিশেষ্য পদ বোলে। যেনে,—বজ্জা, নৈ, গল্প, কাছ ইত্যাদি।

(ক) এই পাঠটোত থকা সংজ্ঞা শব্দবোৰ বাছি উলিওৱা।

(খ) ২০টা সংজ্ঞা শব্দৰে সৈতে ২০ ফাঁকি বাক্য বচনা কৰা।

২। বিশেষ্য পদ বা সংজ্ঞা শব্দ ছয় বিধ। যেনে :—

(১) ব্যক্তি-বোধক, যেনে—মনু, লতিফ।

(২) বস্তুবোধক, যেনে কিতাপ, কাপোৰ।

(৩) জাতি-বোধক, যেনে—গৰু, মানুহ।

(৪) গুণ-বোধক, যেনে - সৌন্দৰ্য্য, দণ্ড।

(৫) ক্ৰিয়াবোধক, যেনে—উঠন, শোৱন।

(৬) স্থান বোধক—আসাম, পঞ্জাব।

—

কোৱা ব্যাধ আৰু কপৌ বজা ।

গোদাবৰী নৈৰ দাঁতিত এজোপা বৰ দুৰ্জয় শিমলু আছিল। চাৰিওফালৰ পৰা দেশ-দেশান্তৰৰ পক্ষীবোৰ আহি, সেই গছত বাতি আশ্ৰয় লয়হি। পাচত এদিন বাতিপুৱা কুমুদিনী পতি চন্দ্ৰই, অন্তৰ্গিৰি-শিখৰত আৰোহণ কৰিলত, পাতল-পখীয়া নামেৰে এটা কোৱাই, সাবপাই, জাল হাতত লৈ, দ্বিতীয় বম সদৃশ এটা ব্যাধ অহা দেখা পালে। ব্যাধটোক দেখি কোৱাই মনে মনে ভাবিলে;—“আজি পুৱাতে অমঙ্গল দেখিলোঁ; কৰ নোৱাৰোঁ আজি কি অপায় ঘটে।” এই দৰে ভাৱি-চিন্তি পাতল পখীয়াই ব্যাধৰ পাচে পাচে যাবলৈ ধৰিলে।

পাচে সেই ব্যাধে খুদ চাউল কেতবোৰ ছটিয়াই, এখন জাল পাতি লুকাই থাকিল। সেই সময়ত পখবা-ডিন্দিয়া নামেৰে কপৌ বজাই, যবৰ ঘৰোৱাহে সৈতে আকাশেদি উৰি বাওঁতে, সেই ব্যাধে সিটি থোৱা খুদ চাউলবোৰ দেখিলে। লগৰীয়া সকলৰ খুদ খাবলৈ লোভ লগা যেন দেখি, কপৌ-বজাই সিহঁতক সুধিলে;—“এই নিৰ্জৰ্জন বনত কৰপৰা খুদ চাউল পৰিলহি? তোমালোক সকলোৱে ভাৱি চিন্তি ঠাৱৰ কৰা হকচোন। মই হলে শুভলক্ষণ যেন দেখা নাই।

কিয়নো—

পৰ-ধন আশ কৰা,

লুক্কমতি বাটকৰা,

সুদুস্তৰ পদ্ধত মজিলে ;

স্বৰ্ণবালা মোহ কৰি,

বাসৰ মুখত পৰি,

অকালত পদ্ধত লভিলে।

খুদ খাবলৈ লোভ সামৰিব নোৱাৰিলে, আমাৰো অৱস্থা
ভেনে হব যেন লাগে।” কপৌবোৰে বজাক শুধিলে :—
“এইটোনো ক’ব কথা ? ভাগি পাতি আমাক কওকচোন”।
কপৌৰজাই কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।—

২।

ব্যাকৰণ।

ক্ৰিয়াপদ।

১। যিবোৰ শব্দই কৰা, খোৱা, লোৱা, যোৱা ইত্যাদি বুজায় ;
অথবা যিবোৰ শব্দই কাৰ্য্য কৰা বুজায় ; তাকে ক্ৰিয়াপদ বোলে।
যেনে—কৰোঁ, খাঁ, বহ, উঠ ইত্যাদি।

(ক) এই পাঠটোত থকা ক্ৰিয়াপদ বোৰ উলিওৱাঁ।

(খ) এই পাঠটোত থকা সংজ্ঞা শব্দ বা বিশেষ্য পদ বোৰ
উলিওৱাঁ ; আৰু কোনটো কি সংজ্ঞা শব্দ, নাম কোৱাঁ।

(গ) দহোটা ক্ৰিয়া পদেৰে সৈতে দহ শাৰী কথা লিখাঁ।

২।

বুঢ়া বাঘ আৰু বাটকৰা ।

“মই এদিন দক্ষিণাৰণ্যত ভূমি ফুৰোঁতে দেখিলোঁ যে, এটা বুঢ়া বাঘে স্নান কৰি, সৰোবৰৰ দাঁতিত বহি, হাতত কুশ লৈ, ওচৰেদি যোৱা পথিক সকলক মাত লগাই কৈছে ;—
“হেবা বাটকৰা ককাইহঁত ! কাক লাগে এই সোণৰ খাৰু যোৰ নিয়াঁহি ।” এই কথা শুনি, লোভ সামৰিব নোৱাৰি এজন বাটকৰাই মনে মনে ভাবিলে ;—“ভাগ্যৰ বলেবেহে এনে বস্তু পোৱাৰ সম্ভৱ ; কিন্তু সন্দেহ থকা কামত প্ৰবৃত্ত হোৱাটোও অবিধি । কিয়নো—

অনিষ্টকাৰীৰ পৰা,

ইষ্ট লাভিলেও তাক,

অমঙ্গল জানিবা নিশ্চয় ;

বিহৰ সংসৰ্গ থকা,

অমৃত পানৰ পৰা,

যেনে অপমৃত্যু ওপজয় ।

কিন্তু যতে-ততে বাঞ্ছিত বস্তু লাভৰ ইচ্ছা সন্দেহযুক্ত নহৈ নোৱাৰে । সেইহে মানুহে কয় ;—

সংসারত সংশয় নকবি,
ভাগ্যলক্ষ্মী করে পোরা নাই ;
সংশয়তে ফুবে যেয়ে ঘূবি,
তেওঁ নাথোঁ হাতে হাতে পায়।

এই নিমিত্তে সাঁচ'-মিছা শীঘ্রে এটা ঠিক করোঁ।" তার পাচত, সি ফুটাই কলে ;—"বাক, তোমার থাক কোন্ যোব, চাওঁ ?" বাঘে হাত মেলি দেখুরালে। বাটকরাই কলে ;—"তোমার নিচিনা মাঝাত্মক হিংস্র জন্তুও কি বিশ্বাস আছে ?" বাঘে উত্তর করিলে ;—"বাটকরা ককাই! আগেয়ে ডেকা বয়সত মই বব দুর্দান্ত আছিলোঁ। বহুত গো-মনুষ্যের প্রাণ লোৱাত, মোর লবা-তিবোতা সকলো চুকাল। মোর বংশ উচন্ হল। পাচত, এজন ধার্মিক মানুহে দান-ধর্ম্য আদি সৎকার্য্য অনুষ্ঠান করিবলৈ উপদেশ দিছে। তেওঁর উপদেশ অনুসারে মই নিতৌ স্নান কবি, দান করোঁ। মই এতিয়া অতি বৃদ্ধ ; মোর নখ-দাঁত সকলো গল। মই বিশ্বাসব পাত্র নহম কিয় ? কিয়নো—

(১)

যাগ-যজ্ঞ-অধ্যয়ন,
সত্য-ধৈর্য্য-বিতরণ,
নিম্পৃহতা-সহিষ্ণুতা
ধর্ম্মপথ ই আঠোটা।

(২)

যাগ যজ্ঞ অধ্যয়ন্ আক তপ দান,
 সন্মান প্রাপ্তিব অৰ্থে কৰে অনুষ্ঠান ।
 সত্যনিষ্ঠা সহিষ্ণুতা ক্রমা নিম্পৃহতা,
 কৰে আচৰণ মাথোঁ যিজন মহাত্মা ।

মই এতিয়া ইমান দূৰ লোভ বৰ্জন কৰিছোঁ যে, নিজ
 হাতত থকা মোৰ এই সোণৰ খাক যোব, যাকে তাকে
 দিবলৈ মই ইচ্ছা কৰিছোঁ । তথাপি 'বাঘে যে মানুহ খায়,
 এই অপবাদৰ পৰা হাত মই সাৰিব পৰা নাই । মই ধৰ্ম্মশাস্ত্রও
 পঢ়িছোঁ । ধৰ্ম্ম শাস্ত্রৰ কথা কওঁ শুনক ;—

(১)

আত্ম প্রাণ যেনে,
 সকলোকে তেনে,
 সংসাবত দেখে যেয়ে ;
 আত্ম তুলনাৰে,
 প্রাণী দয়া কৰে,
 সাধুৰ চিনাকি সেয়ে ।

(২)

পৰব পত্নীক ভাবে জননীৰ দৰে,
 নিজকে চিকুটি চাই লোকক আচৰে ;
 পৰধন দেখি যেয়ে নহয় মোহিত,
 সিজনেই সংসাবত পৰম পণ্ডিত ।

তোমাক দেখিয়েই তোমার অৱস্থা সিমান ভাল নোহোৱা
যেন বোধ হৈছে। সেইহে তোমাক এই সোণৰ খাক যোৰ
দিবলৈ, মই বৰ হৈপাহ কৰিছোঁ। কিয়নো—

(১)

দৰিদ্ৰক বথাসাধ্য সহায় কৰিবা,
ঐশ্বৰ্য্যশালীক অৰ্থ দান নকৰিবা ;
বোগীয়ে ঔষধ খালে বোগৰ নাশন,
নিবোগীৰ ঔষধত কিবা প্ৰয়োজন ?

(২)

উপকাৰ আশা নাই বিজনৰ পৰা,
সিদ্ধনক দিয়া যদি দিব লগা ধন ;
দেশ-কাল পাত্ৰ চাই দান যদি কৰা,
জানিবা নিশ্চয় তুমি সাত্বিক সি দান।

এতেকে এই সৰোবৰত স্নান কৰি সোণৰ খাক যোৰ
গ্ৰহণ কৰাঁ। বাঘৰ কথাত ভোল যোৱা বাটকৱাই, লোভৰ
বশবৰ্ত্তী হৈ, সৰোবৰত স্নান কৰিবলৈ যেই নামিলে, সেই
উহনি বোকাত পৰি ওলাবৰ শক্তি নোহোৱা হল। উহনিত
সোমোৱা দেখি বাঘে মাত লগালে;—“আয়ে দেহি !
উহনিত সোমোৱা। বৰা, ভয় নকৰিবা ; মই ধৰি এতিয়াই
তুলি দিম গৈ”। এই বুলি কৈ, বাঘে লাহে—লাহে গৈ

বাটকৱাৰ গাত যেতিয়া হাত দিলে, তেতিয়া সি ভাবিবলৈ ধৰিলে।—

“যদিও ধৰ্ম্মৰ পুথি অধ্যয়ন কৰে,
যদিও বিস্তৰ বেদ বেদান্তকে পঢ়ে,
দুৰাশ্ৰয় লোকৰ তেওঁ স্বভাৱ নলবে ;
এঙ্গাব নহয় বগা ধুলে গাখীবেৰে।

এই নিমিত্তে এই মাৰাত্মকক বিশ্বাস কৰি কামটো বৰ ভাল নকৰিলে।। কিয়নো—

নকৰি ইতৰ গুণ,
পৰীক্ষা কৰিব লাগে
প্রকৃতি প্রথমে মানুহৰ ;
সকলো পাচত এৰি,
স্বভাৱ আদিত থাকে
শোভি যেন কিবাটি মূৰৰ”।

ইত্যাদি কথা ভাবি চিন্তি থাকোঁতেই, বাঘে দুৰ্ভগীয়া বাটকৱাক ধৰি নেলু হিঙ্গি, পিয়াহ গুটাই তেজ পিলে ; আক হেঁপাহ পলুৱাই খালে।

সেই দেখি আগ-পাচ নেভাবি নিচিন্তি, কোনো কামকে কৰিবলৈ আগবঢ়া উচিত নহয়। কথাতে কৈছে :—

কথা শুনা তিব্বী লৰা বিচক্ষণ,
শুসেবিত বজা জীণ যোৱা অন্ ;

ভাবি কবা কান সুবিচাৰি কোৱা,

এই ছয়োটিত বিকাৰ নোপোৱা।

বান-বাটকুৱাৰ কথা অন্ত হলত, অহঙ্কাৰী কপৌ এটাই
মাত লগালে ;—

৩।

ব্যাকৰণ।

সকৰ্মক আৰু অকৰ্মক ক্ৰিয়া।

১। ক্ৰিয়া দুবিধ ;—(১) সকৰ্মক।

(২) অকৰ্মক।

(১) কৰ্ম থকা ক্ৰিয়া পদক সকৰ্মক ক্ৰিয়া বোলে। যেনে :—
বাঘে তেজ পিলে।

(২) কৰ্ম নথকা ক্ৰিয়াপদক অকৰ্মক ক্ৰিয়া বোলে। যেনে :—
বাটকুৱাটো মৰিল।

২। এই পাঠটোত থকা সকৰ্মক আৰু অকৰ্মক ক্ৰিয়াপদ বোৰ
উলিওৱা।

৩। ১০টা সকৰ্মক ক্ৰিয়াৰে ১০ ফাঁকি, আৰু ১০টা অকৰ্মক
ক্ৰিয়াৰে ১০ ফাঁকি বাক্য লিখা।

অহঙ্কাৰী কপো, জাল আৰু কপো বজা ।

“এইটোনা কি বৰ ডাঙ্গৰ কথা কলা, শাস্ত্ৰত
কৈছে ;—

পৰক ধিয়াল কৰে খন্দাল যিজন,
পৰব নুৰত খায় শঙ্কা-ভৰা মন :
সকলোকে কৰে ঘিণ সন্তুষ্ট নহয়,
অতি দুৰ্ভগীয়া সিটো জানিবা নিশ্চয়” ।

অহঙ্কাৰী কপোটোৰ কথা শুনি, আটাইবোৰ কপো গৈ
খুদ চাউলৰ ওপৰত পৰিল গৈ । কিয়নো—

(১)

বিদ্বান্ সংশয়চ্ছেদী শাস্ত্ৰজনা জনে,
লোভত মোহিত হই বিপদ নমনে ।

(২)

লোভত ওপজে ক্ৰোধ,
লোভত ওপজে কাম,
লোভতেই জনম নাশৰ :
মোহ আদি যত আছে
সকলোৰে মাতৃ লোভ,
লোভতেই জনম পাপৰ ।

তার পাচত, জালত লাগি ধবিলত, যিটো কপৌৰ কথা
শুনি খুদ খাবলৈ নামিছিল, তাক আটাইবোৰ কপৌৰে
তিবন্ধাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে।

কাৰণ—

(১)

দলৰ আগত যোৱা উচিত নহয়,
সিদ্ধি হলে সকলোৰে সম ভাগ হয় ;
বিপদত পৰা যদি লগ এৰা দিব,
নেজানি মুকখে একো তোমাকে নিন্দিব।

(২)

ইন্দ্ৰিয় সংযম কৰিব নোৱাৰা
বাজ আলি আপদৰ ;
তাক জয় নৰি ইচ্ছামতে বাছি
লোৱা পথ সম্পদৰ।

আটাইবোৰ কপৌৰে অহঙ্কাৰী কপৌটোক এই দৰে
তিবন্ধাৰ কৰা শুনি, পথৰা-ভিঙ্গীয়াই মাত লগালে ;—

(১)

“বিপদ ঘটিলে কৰে যিজনে উদ্ধাৰ,
জানিবা পৰম বন্ধু তেৱেঁই তোমাৰ ;
যিজনে নকৰি একো নিন্দা মাথোঁ কৰে,
মুকখেহে সিজনক বন্ধু বুলি ধৰে।

(২)

কপালত দুখ লিখা বুলে,
ভালব পৰাও বেয়া হয় ;
গৰুৰ পোৱালি থিৰাওঁতে
মাকৰ ঠেঙ্গত বান্ধি লয় ।

বিপদত ধৈৰ্য্য হেৰুওৱা কাপুকুৰৰ লক্ষণ । এতেকে
আমি এতিয়া ধৈৰ্য্য ধৰি, ইয়াৰ এটা প্ৰতিকাৰ চিন্তা কৰাহে
যুগুত । কিয়নো—

(১)

প্ৰভুত্ব লভিলে ক্ষমে ধৈৰ্য্য বিপদত,
সভাত কথকী আৰু সাহসী বণত ;
আপদত শাস্ত্ৰপাঠ ইচ্ছা যশস্যাব,
জানিবা প্ৰকৃতি এয়ে মহাত্মা জনাব ।

(২)

সম্পদত হৰ্ষ নাই বীৰত্ব বণত,
নহয় বিষাদ মন যাব বিপদত ;
ত্ৰিভুবন্ খ্যাত এনে পুত্ৰ বমুধাই,
কৰবাত দুটি এটি মাত্ৰ জনমায় ।

(৩)

আলস্ত দীৰ্ঘসূত্ৰতা,
ক্ৰোধ-ভয়, নিদ্ৰা-তদ্ৰা ;
সম্পত্তি বিচৰা জনে,
ত্যাগ কৰে সাৱধানে ।

এতিয়াও আমি এটা কাম কৰোঁ! সকলোৰে একেমত
হৈ জালখন লৈ উৰি যাওঁ! কিয়নো—

(১)

ক্ষুদ্ৰবস্তু হৈয়ো যদি মুঠ বান্ধি লয়,
ডাঙ্গৰ কামতো কোনো পৰাস্ত নহয়;
ফঁয়-ৰূপ-ধাৰী-তৃণ সামান্য হলেও,
নোৱাৰে ছিঙ্গিব তাক মন্ত দঁতালেও।

(২)

অলপীয়া হয়ো যদি জ্ঞাতি আপোনাৰ,
কৰিব তথাপি পাৰি স্বকাৰ্য্য উদ্ধাৰ;
তঁহু এৰি তণ্ডুলৰ গতি হয় যেনে,
গোত-জ্ঞাতি অৱহেলা ফলো হয় তেনে।”

এই দৰে চিন্তা কৰি, পক্ষীবোৰে জাল লৈ উৰি গল।
সেই ব্যাধটোৱে নিলগৰ পৰা, জাললৈ উৰি যোৱা পক্ষী-
বোৰক দেখি, সিহঁতৰ পাচে পাচে খেদি গল। বাটত
যাওঁতে সি মনে মনে ভাবিলে,—“কপোবোৰে একেগোট হৈ
মোৰ জাল লৈ উৰি গৈছে, বাক যক। কিন্তু যেতিয়া সিহঁত
তললৈ নামিব, তেতিয়া মোৰ হাতত নপৰি কলৈ যাব?”
কিন্তু চাই থাকোঁতে থাকোঁতেই, কপোবোৰ চকুৰ আঁৰ হল।
ব্যাধে তেতিয়া, সিহঁতৰ পাচে পাচে খেদি নাযাবলৈ বাধ্য
হল।

ব্যাধক উলটি বা ফিৰি যোৱা দেখি কপোবোৰে, 'ইয়াৰ পাচত কি কৰা উচিত' মীমাংসা কৰিবলৈ ধৰিলে। পথবা-
ডিম্বীয়াই কলে;—

“পিতৃ-মাতৃ-মিত্ৰ এই তিনি জনে
স্বভাৱতে চিন্তে হিত ;
কাৰ্য্য-কাৰণত পৰ আহি হয়
বন্ধু বুলি পৰিচিত।”

৪

ব্যাকৰণ।

সমাপিকা বা সাধ্যা, অসমাপিকা বা সিদ্ধা ক্ৰিয়া।

১। কোনো কথা বা কাম শেষ হৈ যোৱা বুজোৱা ক্ৰিয়া পদক সমাপিকা বা সাধ্যা ক্ৰিয়া বোলে। যেনে :—সি মোক মাৰিলে।

২। কোনো কথা বা কাম শেষ নোহোৱা বুজোৱা ক্ৰিয়া পদক অসমাপিকা বা সিদ্ধা ক্ৰিয়া বোলে। যেনে :—সি মোক মাৰি, লব দিলে।

৩। এই পাঠটোত থকা সমাপিকা আৰু অসমাপিকা ক্ৰিয়াবোৰ বাছি উলিওৱা।

৪।

কপৌ-বজা পথা-ডিঙ্গীয়া

আক সোণ-বৰণীয়া।

“আমাৰ মিত্র নিগনিৰ বজা সোণ-বৰণীয়া, গঙ্কী নৈৰ কাষত চিত্রবনত বাস কৰে। তেৰেঁই আমাৰ বাক্ কাটি আমাক মোকোলাই দিব পাৰিব”। ইয়াকে আলচি জালেৰে সৈতে সকলোৱে, চিত্রবনৰ সোণ-বৰণীয়া বাস কৰা গাঁতৰ ওচৰত উপস্থিত হ'লগৈ। বিপদৰ আশঙ্কা কৰি, সোণ-বৰণীয়াই শমুখীয়া তলাতলি গাঁতত বাস কৰিছিল। পথা-ডিঙ্গীয়াই মাত লগালে;—“বন্ধু! সোণ-বৰণীয়া আপুনি দেখোন আজি আমাক সম্ভাষণ নকৰে”।

সোণ-বৰণীয়াই মাত বুজি পাই, বৰ ব্যগ্র হৈ, বাহিৰলৈ ওলাই আহি সম্ভমেৰে কলে;—“মোৰ আজি কি শুভদিন; মোৰ প্ৰিয়বন্ধু পথা-ডিঙ্গীয়া আহিছে। কিয়নো—

সদালাপ আছে যাৰ মিত্রৰ লগত,
মিত্রৰে বসতি কৰে একে ভৱনত;
দেখিলে মিত্রক নিতে কৰে সম্ভাষণ,
সংসাৰত পুণ্যস্থান নৰ সেইজন”।

এই বুলি কৈ সোণ-বৰণীয়াই বান্ধত থকা কপৌবোৰ দেখি, আচৰিত হৈ, খন্তেক পৰ বৈ, পথা-ডিঙ্গীয়াক হুধিলে;—
“বন্ধু! ই কি কথা?”

পথৰা-ডিন্দিয়াই উত্তৰ কৰিলে ;—“বন্ধু ! কলে কি হব ;
ই আমাৰ পূৰ্বৰ জন্মৰ কৰ্মফল । কিয়নো—

বোগ-শোক-ভয় বন্ধন-বিপদ,

পৰিতাপ এই ছয় ;

আত্ম অপৰাধ বৃদ্ধতেহে ফলি

অনৰ্থৰ মূল হয়” ।

তাৰ পাচত সোণ-বৰণীয়াই পথৰা-ডিন্দিয়াৰ বান্ধু কুটিবলৈ
যত্ন কৰিব খোজোঁতেই, পথৰা-ডিন্দিয়াই মাত লগালে ;—
“বন্ধু ! এনে কাম নকৰিব । আগেয়ে মোৰ আশ্রয়ত থকা
ইহঁতৰ বান্ধু কুটিহে, মোৰ নিজৰ বান্ধু কুটিবলৈ আহিব” ।
সোণ-বৰণীয়াই কলে—“মোৰ শক্তিও কম, দাঁতো কোমল । মই
অতবোৰ কপোৰ বান্ধু কেনেকৈ কুটিম ? অতএব প্ৰথমতে
মই মোৰ বন্ধু আপোনাৰ বান্ধু কুটোঁ । তাৰ পাচত, মোৰ
দাঁত নভগাকৈ থাকিলে, শক্তি অনুসাৰে আপোনাৰ লগৰীয়া
বোৰৰ বান্ধু মই কুটি দিম” ।

পথৰা-ডিন্দিয়াই উত্তৰ কৰিলে ;—“সেইটো অৱশ্যে মই
নহয় নোবোলে । কিন্তু প্ৰথমতে, আপোনাৰ শক্তিয়ে
আঁতে মানে আপুনি ইহঁতৰ বান্ধু কুটি দিয়ক” ।

সোণ-বৰণীয়াই কলে ;—“নিজক বিপদগ্ৰস্ত কৰি আশ্রিতক
বন্ধা কৰা, নীতিজ্ঞ সকলৰ সন্মত নহয় । কিয়নো প্ৰাণেই
ধৰ্ম, অৰ্থ, কাম, মোক্ষ, এই সকলোৰে আদিমূল । এনে

প্রাণ নষ্ট হলে, নষ্ট নোহোৱাকৈ থাকে কি ? অৰ্থাৎ ধৰ্ম, অৰ্থ, কাম, মোক্ষও প্রাণৰ লগতে লয় পায়। আনপক্ষে এই প্রাণৰক্ষা কৰিলে, বক্ষা নোহোৱাকৈ থাকে কি ? অৰ্থাৎ প্রাণৰ লগতে অহিংসাদি ধৰ্ম, ধন, অভিলাষ, মুক্তি সকলো বক্ষা পৰে”।

পঞ্চবা-ডিক্ৰীয়াই মাত লগালে ; “বন্ধু ! নীতি শাস্ত্ৰত এনে মত থাকিব পাৰে, কিন্তু মই মোৰ আশ্রিত সকলৰ দুখ সহ কৰিব নোৱাৰোঁ। দেখিহে, আপোনাক এই দৰে কৈছোঁ। কিয়নো—

(১)

হয় যদি উপকাৰ,
দুৰ্ভগীয়া কোনোবাৰ,
সাধুলোকে ধন-প্রাণ
বহুমনে কৰে দান।

(২)

মৰণৰ হাত যদি থাকে সৰ্বকাল,
পৰ-উপকাৰ কৰি মৰা তেস্তে ভাল।

(৩)

মলৰ ভঁৰাল, অনিত্য দেহেৰে,
নিৰ্ম্মল যশস্ত্ৰা পালে;
সংসাৰত আৰু কিনো বাকী থাকে,
গমি-পিত্তি আৰি চালে।

(৪)

শৰীৰ-গুণব,

জানিবা অন্তব,

শত শত যোজনব ;

ক্ষণস্থায়ী এটি

আনটিৰ কিন্তু

অন্ত নাই আয়ুসব ।

বিনা দৰ্শনহাত ইহঁতে মোৰ ওচৰৰ পৰা কেতিয়াও
আঁতৰ নহয় । সেই দেখি মোৰ প্ৰাণ বক্ষা কৰিবলৈ যত্ন
নকৰি, মোৰ আশ্ৰিত সকলক জীৱন দান দিয়ক” ।

কপৌৰজাৰ কথা শুনি সোণ-বৰণীয়াই সন্তুষ্ট হৈ কলে ;—
“বন্ধু ! আপুনি অতি সাধু পুৰুষ । আশ্ৰিত সকলৰ প্ৰতি
এনেকুৱা মৰম থকাৰ কাৰণে আপুনি ত্ৰৈলোকাৰ অধিপতি
হবলগীয়া পুৰুষ” । এই বুলি কৈ সোণ-বৰণীয়াই আটাইবোৰ
কপৌৰ বান্ধু কুটি পেলালে ; তাৰ পাচত সকলোকে যথাযোগ্য
সমাদৰ কৰি নিগনি বজাই কলে, “বন্ধু ! এই জালত বান্ধু
খোৱাৰ নিমিত্তে আপুনি নিজকে নিজে কেতিয়াও অৱহেলা
নকৰিব । কাৰণ যি চৰায়ে এশ যোজনৰ আঁতৰৰ পৰা
নিজৰ খোৱা বস্তু দেখা পায় ; সেই চৰায়ে কালৰ পাকচক্ৰত
পৰি মৃত্যু-জাল দেখা নাপায় । সেইহে—

“পীড়নু গ্ৰহব

চন্দ্ৰ সুকষৰ,

বন্ধনু নবৰ

গজ ভুজঙ্গৰ ;

জ্ঞানীৰ নিৰখি

দৰিদ্ৰতা, সখি !

কৰেঁ। অনুমান

বিধিৰ সমান,

সংসাৰত আন

নাই বল্লান।

এই দৰে প্ৰবোধ দি, অতিথি সৎকাৰ কৰি, সোণ-বৰণীয়াই পথৰা-ডিক্কাঁয়াক, আকোৱালি ধৰি বিদায় দিলে। পথৰা-ডিক্কাঁয়াই সন্তুষ্ট হৈ সপৰিবাৰে সৈতে যাবথোজা ঠাইলৈ যাত্ৰা কৰিলে। সোণ-বৰণীয়াইও নিজৰ শমুখীয়া গাঁতত প্ৰবেশ কৰিলে।

৩।

ব্যাকৰণ।

বিশেষণ শব্দ।

১। যিবোৰ শব্দই বিশেষ্য বা সংজ্ঞা শব্দৰ দোষ, গুণ বা পৰিমাণ আদি দেখুৱাই, তাকে বিশেষণ শব্দ বোলে। যেনে :—ভাল মানুহ ; বন্ধা কাপোৰ ; ইত্যাদি।

২। বিশেষণ তিনিবিধ :—

(১) বিশেষ্যৰ বিশেষণ।

যেনে :—সাধু পুৰুষ

(২) বিশেষণীয় বিশেষণ।

যেনে :—অতি সাধু পুৰুষ

(৩) ক্ৰিয়া বিশেষণ।

যেনে :—শীঘ্ৰে কৰা।

৩। এই পাঠটোত থকা বিশেষণ শব্দবোৰ উলিওৱা ; আৰু কোনটো কি বিশেষণ, কোৱা।

পাতল-পখীয়াই সুধিলে ;—“ইনো আকৌ কেনে কথা ?”
সোণ-বৰণীয়াই কবলৈ আবন্ত কৰিলে ;—

৬।

ব্যাকৰণ।

সৰ্বনাম শব্দ।

১। বিশেষ্য বা সংজ্ঞা শব্দৰ সলনি বহা শব্দবোৰক, সৰ্বনাম শব্দ বোলে। যেনে :—তেওঁ ; সি ; সিহঁত ; তাক।

২। সৰ্বনাম শব্দ চাৰি বিধ। যেনে :—

(১) ব্যক্তি বোধক—

যেনে :—তই, সি, তাক, কোন, মই ইত্যাদি।

(২) স্থান বোধক—

যেনে :—কত, ইয়াৰ, তাত, কলৈ, যত ইত্যাদি।

(৩) কাল বোধক—

যেনে :—এতিয়া, কেতিয়া, যেতিয়া, তেতিয়া, কাহানি, ইত্যাদি।

(৪) বিশেষণ সৰ্বনাম—

যেনে :—যি (বস্তু) কোনো (কাম) এই (পুথি) ইত্যাদি।

৩। এই পাঠটোত থকা সৰ্বনাম শব্দবোৰ উলিওৱা ; আৰু কোনটো কি সৰ্বনাম কোৱা।

কোৱা, হৰিণ আৰু শিয়াল ।

মগধ দেশত চম্পাকাৱতী নামেৰে এখন অৰণ্য আছে । সেই অৰণ্যত বহুত দিনৰে পৰা, বৰ মৰম-প্ৰীতিৰে, এটা কোৱা আৰু এটা হৰিণ বাস কৰিছিল । এদিন এটা শিয়ালে, নিজৰ ইচ্ছামতে ভ্ৰমিফুৰা, ফল-পুষ্ট হৰিণক দেখা পালে । হৰিণক দেখি শিয়ালে ভাবিলে ;—“ইয়াৰ মঙ্গল খিনি খাবলৈ কেনে সোৱাদ লাগিব । কিন্তু পাম কেনেকৈ ? বাক চাওঁচোন, মোক ই এবাৰ বিশ্বাস কৰিলেই হয়” । এই দৰে আলচি, হৰিণৰ ওচৰ চাপি সম্বোধন কৰি কলে,—“মিত্ৰ ! আপোনাৰ কুশলনে ?” হৰিণে সুধিলে ;—“তুমি কোন ?” সি উত্তৰ দিলে ;—“মই ক্ষুদ্ৰবুদ্ধি নামেৰে এটা শিয়াল । এই অৰণ্যত বন্ধুহীন হৈ মই মৰাৰ দৰে বাস কৰিছোঁ । এতিয়া আপোনাক মিত্ৰ স্বৰূপে পাই, বন্ধু থকা জগতত পুনৰ সোমাইছোঁ যেন লাগিছে । মই আপোনাৰ সকলো কামতে সহায় সাৰথি হৈ ফুৰিম । হৰিণে কলে ;—“বাক নেয়ে হওক ।”

তাৰ পাচত সূৰ্য্য অস্ত গলত দুয়ো হৰিণৰ ঠাইলৈ গল । তাত চম্পাগছৰ ডালত, হৰিণৰ চিৰমিত্ৰ ক্ষুদ্ৰবুদ্ধি নামেৰে এটা কোৱা বাস কৰে । সিহঁত দুইকো দেখি, ক্ষুদ্ৰবুদ্ধিয়ে সুধিলে ;—“সখি ! এই দ্বিতীয় পুৰুষজন কোন ?” হৰিণে কলে ;—“এওঁ ক্ষুদ্ৰবুদ্ধি নামেৰে এজন শিয়াল । মোৰে সৈতে

মিত্রতা কবিবর ইচ্ছাবে ইয়ালৈ আহিছে।” কোরাই কলে ;
—“অকস্মাৎ আগন্তুকেবে সৈতে মিত্রতা পতা উচিত নহয়।
কিয়নো—

জাতি কুল যাব, অজ্ঞাত তোমাব,

ভুলতো নিদিবা ঠাই ;

নির্দোষা গৃধক, চলেবে চলিলে,

দুর্ববুদ্ধি মার্জাবে পাই।”

হবিণ আক শিয়াল দুয়ো মাত লগালে ;—“মার্জাবে নো
গৃধক কি দবে চলিলে কওকচোন।”

৭।

ব্যাকরণ।

ক্রিয়া-বিশেষণ।

১। যিবোৰ শব্দই ক্রিয়াৰ কাল, ঠাই বা গুণ দেখুৱায়, নাইবা আন
এটা ক্রিয়া বিশেষণৰ অৱস্থা বুজায়, তাকে ক্রিয়া-বিশেষণ বোলে।
যেন :—ধবকৈ থোৱা ; অতি শীঘ্ৰে আহিবা, ইত্যাদি। ধবকৈ, শীঘ্ৰে
—এই শব্দবোৰ ক্রিয়া-বিশেষণ।

২। এই পাঠটোত থকা ক্রিয়া বিশেষণ বোৰ উলিওৱা।

৩। ১০টা ক্রিয়া-বিশেষণ শব্দেৰে সৈতে ১০ ফাঁকি বাক্য লিখা।

মেকুৰী আৰু শগুন ।

সুবুদ্ধিয়ে কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে ;—ভাগীৰথী নৈৰ কাষত, মগধ দেশত গৃধকূট বা শৈলগিৰি নামেৰে পৰ্ব্বতত, এজোপা বৰ দুৰ্জয় ডিমক গছ আছিল । সেই গছৰ ধোন্দত, দৈব-দুৰ্ঘটনাত নখ-চকুহীন, পকা-পখীয়া নামেৰে এটা শগুন বাস কৰিছিল । সেই গছত থকা চৰাইবোৰে, মৰমতে, নিজ নিজ আহাৰৰ পৰা, নিৰ্তো অলপ অলপ তুলি, শগুনক খাবলৈ দিছিল । শগুনে তাকে খাই জীৱন ধাৰণ কৰিছিল ।

এসময়ত দীঘল-কণীয়া নামেৰে মেকুৰী এটাই, চৰাই পোৱালি বোৰ ধৰি খাবৰ মনেৰে, সেই ধোন্দলৈ আহিছিল । মেকুৰী অহা দেখি, চৰাই পোৱালীবোৰে ভয়ত চিঞঁ বিবলৈ ধৰিলে ;—সিহঁতৰ চিঞঁৰ-বাখৰ শুনি, পকা-পখীয়াই মাত লগালে ;—“সেইটো ইয়ালৈ কোন আহিছে ?” দীঘল-কণীয়াই শগুনক দেখি, ভয়ত বিহ্বল হৈ, মনে মনে ভাবিলে ; “এতিয়াহে মৰিলোঁ ।

কিন্তু—

নহালৈকে ভৱিষ্য বিপদ,

ভয় কৰে সাধু জনে ।

ভয় এৰি আহিলে বিপদ,

চিন্তে শোধ তেতিফণে ।

এতিয়া ইয়াৰ আগৰ পৰা পলাবও নোৱৰা হলে।। সেই দেখি যি হল, হওক আক ! প্ৰথমতে বিশ্বাস জন্মাই ইয়াৰ ওচৰ চাপোঁ।” এই দৰে সি মনতে গুণি-গাঁথি শব্দেৰে ওচৰ চাপি, সম্বোধন কৰি কলে ;—“দেউতা ! নমস্কাৰ কৰিছোঁ।” শব্দেৰে মাত লগালে ;—“তুমিনো কোন ?” মেকুৰীয়ে উত্তৰ কৰিলে ; “মই দীঘল-কণীয়া নামেৰে এটা মেকুৰী।” শব্দেৰে কলে ;—“কি তই মেকুৰী ? ততালিকে আঁতৰ হ। নহলে মোৰ হাতত তোৰ আজি মৃত্যু নিশ্চয়।” মেকুৰীয়ে কলে ;—“মোৰ কথা শুনকচোন বাক ; বধৰ যোগ্য হলে, তাৰ পাচতো দেখোন মোক বধ কৰিব পাৰে।

কিয়নো—

জাতি বেয়া বুলি কাকো

নেখেদাবা উলিয়াই ;

শিষ্ট-অশিষ্টৰ চিন্

ব্যৱহাৰে দেখুৱাই”।

শব্দেৰে কলে ;—“বাক, কোৱাঁ কিয় আহিছা ?” মেকুৰীয়ে কলে ;—“মই এই গঙ্গানৈৰ কাষত, নিতৌ স্নান কৰি, নিৰামিষ খাই, ব্ৰহ্মচাৰী হৈ, চান্দ্ৰায়ণ ব্ৰত আচৰণ কৰি আছোঁ। আপুনি ধাৰ্মিক আৰু আপোনাক বিশ্বাস কৰিবলগীয়া সাধু-পুৰুষ বুলি, চবাইবোৰে মোৰ আগত, সদায় আপোনাৰ কথা বৰকৈ কয়। এই নিমিত্তে বিছা আৰু বয়সত শ্ৰেষ্ঠ, আপোনাৰ পৰা ধৰ্ম শিক্ষা

কবিরৰ নিমিত্তে মই ইয়ালৈ আহিছোঁ । কিন্তু আপুনি এনে
ধাৰ্ম্মিক যে, অতিথিক দেখিয়েই তাৰ প্ৰাণনাশ কৰিবলৈ উদ্ধত
হৈছে । গৃহস্থধৰ্ম্মৰ কথা কওঁ শুনক ;—

হলেহি অতিথি, শত্ৰুক জনৰো,

কৰিবা যথা সৎকাৰ ;

গছ কাটোতাক,

গছে কেতিয়াও,

নকৰে বঞ্চিত ছাঁৰ ।

অতিথি সুধিবলৈ ধন-ধান নেথাকিলেও সুমধুৰ কথাৰে,
তেওঁক আদৰ-সস্তাষণ কৰা উচিত । শাস্ত্ৰত কৈছে ;—

(১)

মৃদুবাৰ্য্য তৃণ-শয্যা আৰু জল-ভূমি ;

সজৰ গৃহত চাৰি নহয় নাটনি ।

(২)

হয়ো যদি পৰ,

গুণহীন নৰ ;

তথাপি সজৰ,

লভে সমাদৰ ।

টঁড়ালক হীন,

জাতি বুলি ঘিণ,

নকৰি জোনাই,

জ্যোৎস্না বিলায় ।

(৩)

অতিথিয়ে গৃহস্থৰ আশ্বাস নেপাই,
ভগ্ন মনোবথ হই যদি ঘূৰি যায় ;
নিজৰ পাপৰ ভাগী গৃহস্থক কৰি,
গৃহস্থৰ যত পুণ্য নিজে নিয়ে হৰি ।

(৪)

নীচো যদি হয় আহি অতিথি সজ্জৰ,
যথাযোগ্য পূজা কৰা সম্মত বেদৰ ।”

শগুনে কলে ;—“মেকুবীয়ে মঙ্গল ভাল পায় । ইয়াত
চৰাই পোৱালিবোৰ আছে । সেই দেখিহে মই এই দৰে
কৈছো ।”

শগুনৰ কথা শুনি মেকুবীয়ে মাটি চুই কাণ দুখন হাতেৰে
ঢাকি কলে ;—“মই ধৰ্ম্মশাস্ত্ৰ পঢ়ি, লোভ সম্ভৰণ কৰি বা
নিষ্পৃহ হৈ কঠোৰ চান্দ্ৰায়ণ ব্ৰত আচৰণ কৰিছো । কিয়নো,
সকলো ধৰ্ম্মশাস্ত্ৰত ‘অহিংসা পৰম ধৰ্ম্ম’ এই কথা কাকি
পোৱা যায় । শাস্ত্ৰত কৈছে ;—

(১)

দুখীয়াক পুতৌ কৰে যিজনে সদায়,
যিজনৰ ঘেৰ-হিংসা তিলমানো নাই ;
সকলো সহিব পাবে সজ্জ কথা কয়,
জানিবা নিশ্চয় তেওঁ স্বৰ্গগামী হয় ।

(২০)

ধৰ্ম্মহে কেৱল বন্ধু জানিবা নিশ্চয়,
দেহাব লগতে আন সৰে পায় লয় ।

(৩)

খোৱা আৰু খাওঁতা জনৰ,
ভাবি চোৱা অহুৰ কিমান ;
খন্তেকীয়া প্ৰীতি এজনৰ,
আনজনে হেৰুৱাই প্ৰাণ ।

(৪)

ভয় খোৱা নিজ মৃত্যু ভাবিলে বিদৰে,
আনৰ প্ৰাণকো মত্ত কৰিবা সিদৰে ।

(৫)

স্বচ্ছন্দে বনত, জনমা শাকেৰে,
পেট যদি পূৰ হয় ;
কোনে ভেস্তে বাক, ই পেটৰ অৰ্থে,
পাতকৰ ভাগ লয় ?”

এই দৰে বিশ্বাস জন্মাই, সেই মেকুৰীটোৱে গছৰ ধোন্দত
বস কৰিবলৈ ধৰিলে । তাৰ পাচত, কিছুদিন অতীত হ'লত,
সি চৰাই পোৱালিবোৰ তাৰ ধোন্দলৈ আনি, দিনো খাবলৈ
আবস্থ কৰিলে । এইদৰে কিছুদিন পোৱালি খাবলৈ ধৰিলত,
যাব যাব পোৱালি খাইছিল, সেই চৰাইবোৰে, শোকাবুল
হৈ কান্দিকাটি সিহঁতৰ পোৱালিবোৰ ইফাল সিফালে

বিচাৰিবলৈ ধৰিলে । এই কথাৰ সন্তোষ পাই, মেকুবীটোৱে সেই ধোন্দৰ পৰা বাহিৰ হৈ, আন ঠাইলৈ পলাই গল । পোৱালি বিচাৰিকুৰা চবাইবোৰে কিন্তু সিহঁতৰ হেৰোৱা পোৱালিবোৰৰ হাড়-মূৰ গছৰ ধোন্দত দেখিবলৈ পাই, সেই শগুনটোৱেই, সিহঁতৰ পোৱালিবোৰ খালে বুলি বিশ্বাস কৰি, সকলোৱে মিলি তাক বধ কৰি পেলালে । সেই দেখি কৈছো—
—“জাতি-কুল আঁতি-গুৰি নজনা কাকো কেতিয়াও ঠাই নিদিবা” ।

৪২০২/অ:

এই বোৰ কথা শুনি সেই শিয়ালে খস্বেৰে মাত লগালে ;
—“প্ৰথমৰ দিনা আপুনিও দেখোন এই হৰিণৰ অচিনাকি আছিল । তেন্তেনো, কেনেকৈ আপোনাৰে সৈতে তেওঁৰ স্নেহ-শ্ৰদ্ধা ক্ৰমাত বৃদ্ধি হব লাগিছে ? কাৰণ—

(১)

৪২০৫/অ:

যি দেশত পণ্ডিতৰ সমাগম নাই,
মুকুখেও সিদেশত পণ্ডিত বোলায় ;
যি দেশত সকল-বৰ একো গছ নাই ।
এবাগছে সিদেশত বৃক্ষ নাম পায় ।

(২)

নিজ-পৰ ছুটি কথা নীচ মানুহৰ,
সকলো সমান বন্ধু উদাৰ চিতৰ ।

এই হৰিণ মোৰ যেনে বন্ধু, আপুনিও মোৰ তেনে বন্ধু ।”
হৰিণে কলে ;—“এই দৰে উত্তৰা-উত্তৰি কৰি থকাৰ কোনো

প্ৰয়োজন নাই। আই! আমি সকলোৱে বন্ধেৰে কথা-বতৰা
পাতি, এই ঠাইতে সুখেৰে থাকোঁ। কিয়নো—

কতো নাই কাৰো,

আপোন শত্ৰু ;

নিজ ব্যৱহাৰে,

শত্ৰু-মিত্ৰ কৰে।”

কোৱাই কলে ;—“বাক তেন্তে সেয়েই হওক।” তাৰ
পাচত সকলোৱে বাতিপুৱা, নিজ নিজ গন্তব্য স্থানলৈ গুচি
গল।

এদিন শিয়ালে মনে মনে কলে ;—“বন্ধু হৰিণ ! এই
হাৰিৰ একালে এখন শস্ত্ৰ পূৰ্ণ ক্ষেত্ৰ আছে। আপুনি যদি
তাৰ শস্ত্ৰ খাবলৈ ইচ্ছা কৰে, মই আপোনাক নি দেখুৱাব
পাৰোঁ।” হৰিণাই শস্ত্ৰ খাবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলত,
শিয়ালে হৰিণক নি শস্ত্ৰৰ ক্ষেত্ৰ দেখুৱাই দিলে। হৰিণাই
সেই দিনাবে পৰা, দিনো সেই ক্ষেত্ৰলৈ গৈ, শস্ত্ৰ খাবলৈ
ধৰিলে। তাৰ পাচত শস্ত্ৰৰ গিৰিহঁতে, শস্ত্ৰ খোৱা দেখি
এদিন এখন জাল পাতিলে। হৰিণাই শস্ত্ৰ খাবলৈ আহি
জালত পৰি ভাবিবলৈ ধৰিলে ;—

“মিত্ৰৰ বাহিৰে আন কোনে মোক, যম-বন্ধন সদৃশ এই
ব্যাধৰ জালৰ পৰা, উদ্ধাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ হব ?” ঠিক সেই
সময়ত হৰিণৰ কপটীয়া বন্ধু, সেই ক্ষেত্ৰলৈ আহি, হৰিণক
জালত লাগি থকা অৱস্থাত দেখি, মনে মনে ভাবিলে ;—

“মোৰ মনৰ কপট অভিশাপ আজি সিদ্ধি হল। বহুত দিনৰ মনৰ কামনা আজি নিশ্চয় কাৰ্য্যত পৰিণত হব। কাৰণ শাস্ত্ৰৰ গিৰিহঁতে ইয়াক বেতিয়া খণ্ড-খণ্ডকৈ কাটিব, তেতিয়া নহি অশ্রুতঃ অলপ-অচৰণ তেজ-মদ্রহ লাগি থকা হাড় খিনি পামেই পাম”। হৰিণে শিয়ালক দেখি বৰ আনন্দিত হৈ কলে,—“বন্ধু! মোৰ বান্ধবোৰ কাটি দিয়ক; মোক শীঘ্ৰে উদ্ধাৰ কৰক। কিয়নো—

(১)

বিপদ দুৰ্ভিক্ষ আৰু দেহৰ ভগন,
উৎসৰ শ্মশানত হয় সাৰথি যিজন;
যিজনে সহায় কৰে বাজ দুৰাবত,
ধৰিবা তেওঁকে তুমি বন্ধুৰ লেখতি।

(২)

সাধুৰ চিনাকি ঋণত পৰিলে;
ভাৰ্য্যাৰ চিনাকি ধনহীন হলে।
বীৰৰ চিনাকি সমুখ যুঁওত;
বন্ধুৰ চিনাকি পাবা আপদত।”

চুষ্ট শিয়ালে কিন্তু বাৰে বাৰে জাল খনলৈ চাই মনে মনে ভাবিলে;—“হৰিণাটো জালত ভালকৈয়ে লাগিছে। ইয়াৰ আৰু মুকলি হবৰ আশা নাই”। এই দৰে তাৰি সি হৰিণক কলে;—“বন্ধু! আপুনি লাগি থকা জালখন বৰটিৰে গোঁথা। তাতে আকৌ আজি বৰিবাৰ। বৰিবাৰে বৰটিব

জালখন মইনো দাঁতেবে কেনেকৈ স্পৰ্শ কৰোঁ ? আপুনি মাথোন মনত একো নাভাবিব । মই কলিলৈ বাতি পুৱাই আহি, আপুনি যিহকে কয় তাকে কৰিম” । ইফালে হৰিণৰ বন্ধু সেই সুবুদ্ধি নামেৰে কোৱাটোৱে, হৰিণক গধূলি সিহঁতৰ থকা ঠাইলৈ উলটি যোৱা নেদেখি, ইফালে সিফালে বিচাৰি বিচাৰি, সেই দৰে জালত লাগি থকা অৱস্থাত পালেগৈ । কোৱাই হৰিণৰ দুৰ্দশা দেখি অতি আচৰিত হৈ সুধিলে ;—
 “বন্ধু ! আপোনাৰ এনে অৱস্থা কোনে কৰিলে” ? হৰিণে কলে,—“বন্ধু ! গোট-জাতিৰ কথা অৱহেলা কৰাৰ এয়ে ফল । শাস্ত্ৰত কৈছে ;—

হিতাকাঙ্ক্ষী সুহৃদৰ নুশুনে বচন,

অচিৰতে বিপদত পৰে সেই জন”

কোৱাই সুধিলে ;—“শিয়ালটো এতিয়া কত আছে ?” হৰিণে কলে ;—“মোৰ তেজ-মঙ্গহ খাবলৈ পান বুলি আশা পালি, ইয়াতে কববাত লুকাই আছে ।” হৰিণৰ কথা শুনি কোৱাই উত্তৰ দিলে ;—“মই বতৰৰ কথা বতৰতে কৈছিলোঁ । কাৰণ—

(১)

নিজক নিন্দোষী ভাবি

পৰক বিশ্বাস কৰা,

কেতিয়াও উচিত নহয় ;

যিমানে ধাৰ্ম্মিক হক,

নুগুচে তথাপি জানা,

দুৰ্জনৰ পৰা সদা ভয় ।

(২)

প্রিয়বাদী আগত তোমাব,
কার্যনাশী পাচত যিজন ;
হয়ো যদি মিত্র দুবাচার,
সারধানে কৰিবা বৰ্জন ।”

তাব পাচত কোরাটোরে ববকৈ হুগুনিয়াহ পেলাই কলে,
“হেব বন্ধক ! তই মহাপাপীয়ে কি কাম কৰিলি ?
কাৰণ—

(১)

শুদ্ধচিত্ত, উপকারী, বিশ্বাসী নবব
অহিত যিজনে চিন্তে, অধম পামৰ ।
সি জন জানিবা তুমি মিত্রদ্রোহী হয় ;
পৃথিবীয়ে সিজনৰ কিয় ভাব বয় ?

(২)

দ্রোহ নাচৰিবা, মিত্র নাপাতিবা,
কেতিয়াও দুৰ্জনেৰে
উষ্ণ বা শীতল এদ্বাবে দেহব
অনিষ্ট নকৰি নেৰে ।

(৩)

যদিওবা মউ সনা কথাকেই কয়,
বিশ্বাসৰ যোগ্যতেও দুৰ্জন নহয় ;

বাহিৰে যদিও মউ জীভাৰ আগত,
বৰ বিহ ভৰি থাকে তাৰ অন্তৰত ।

(৪)

প্ৰথমে ভৰিত পৰি পাচত চলেৰে,
পিঠিৰ মঙ্গহ খায় অতি আনন্দেৰে ;
বিচিত্ৰ মধুৰ ধ্বনি ধীৰে ধীৰে কৰি,
ছিদ্ৰ নিকপণ কৰে আশঙ্কা নকৰি ।
ছিদ্ৰ পালে পিয়ে তেজ বাঘে পিয়া দৰে,
খলৰ প্ৰকৃতি মিলে তেনেই মহেৰে ।”

তাৰ পাচত, বাতিপুৱা কোৱাটোৱে, হাতত লাঠী লৈ অহা
ক্ষেত্ৰৰ গিৰিহঁতক দেখা পালে । তাক দেখি কোৱাই হৰিণৰ
কাণে কাণে কলে ;—“আপুনি এতিয়া মৰাৰ নিচিনা হৈ
বান্ধুৰে সৈতে পেট উখহাই হাত-ভৰি বোৰ থিৰ কৰি থওক ।
যেতিয়াই মই “কা, কা” শব্দ কৰিম, তেতিয়াই আপুনি
গিৰিসাই উঠি লৰমাৰি পলাব ।” হৰিণে কোৱাৰ উপদেশ
মতেই পৰি থাকিল । ক্ষেত্ৰৰ গিৰিহঁতে হৰিণক সেই
অৱস্থাত পৰিথকা দেখি, আনন্দত বিভোল হল । “হৰিণটো
জ্বালত লাগি নিজেই মৰি আছে ।” এই বুলি কৈ, সি হৰিণক
ভালৰ পৰা মোকোলাই থৈ, জ্বাল গোটাৰলৈ আবদ্ধ
কৰোঁতেই, কোৱাৰ ‘কা, কা’ শব্দ শুনি, হৰিণে জাপ মাৰি
উঠি ততালিকে লৰমাৰি পলাল । ক্ষেত্ৰৰ গিৰিহঁতে হৰিণলৈ
বুলি দলি মৰা টান্ধোন ডাল, ওচৰতে হৰিণৰ তেজ মঙ্গহ

খাবলৈ লুকাই থকা শিয়ালৰ গাত লাগিল। টান্ধোনৰ আঘাত লাগি শিয়াল তৎক্ষণাৎ পঞ্চত্ব প্ৰাপ্ত হ'ল।

সেই দেখিহে খোৱা আৰু খাওঁতাৰ ভিতৰত বন্ধু পতা উচিত নহয় বুলি কৈছে।”

৮।

ব্যাকৰণ।

ক্ৰিয়াৰ কাল।

১। ক্ৰিয়াৰ কাল ছবিধ। যেনে :—(১) স্বৰূপ-বৰ্ত্তমান। যেনে :—
মই খাইছোঁ।

(২) নিত্য বৰ্ত্তমান। যেনে :—মই খাওঁ।

(৩) স্বৰূপ ভূত। যেনে :—মই খালোঁ।

(৪) অপূৰ্ণ ভূত। যেনে :—মই খাইছিলোঁ।

(৫) সম্ভাৱ্য ভূত। যেনে :—মই খালোঁ হেতেন।

(৬) ভৱিষ্যত।—যেনে :—মই খাম।

২। এই পাঠটোত থকা ক্ৰিয়া বোৰ বাচা ; আৰু কোনটোৰ কি কাল কোৱা।

৩। স্বৰূপ ভূত, অপূৰ্ণ ভূত, আৰু সম্ভাৱ্য ভূত এই তিনিটা কালৰ ক্ৰিয়া ব্যৱহাৰ কৰি প্ৰত্যেকৰে পাঁচ ফাঁকি, পাঁচ ফাঁকি বাক্য লিখা।

—

পাতল-পখীয়া আৰু সোণ-বৰণীয়া :

এই কথা শুনি পাতল-পখীয়াই মাত লগালে ;—
 “আপোনাক খালে মোৰ একো তৃপ্তি নপলায় । বৰঞ্চ
 আপুনি জীয়াই থাকিলে পখৰা-ডিন্দীয়াৰ দৰে, বন্ধু ভাৱেৰে
 মিলা-প্ৰীতিৰে মইও মোৰ দিন কেইটা নিয়াব পাৰিম।”
 সোণ-বৰণীয়াই কলে ;—“আপুনি চঞ্চল প্ৰকৃতিৰ । চঞ্চলৰে
 সৈতে বন্ধু পতা যুক্তিসঙ্গত নহয় । কিয়নো—

(১)

কেতিয়াও শত্ৰুৰ লগত
 সন্ধি কৰি নহবা মিহলি ;
 পানী যদি হয়ও তপত,
 জুই নুমুৱাই দিলে ঢালি ।

(২)

বিচাৰন্ত হলেও দুৰ্জন,
 লগ লোৱা উচিত নহয় ,
 মূৰত মাণিক থাকিলেও,
 নকৰে সৰ্পক কোনে ভয় ?”

পাতল-পখীয়াই কলে ;—“মই সকলো কথা শুনিছোঁ ।
 তথাচ মই আপোনাৰে সৈতে বন্ধুত্ব সূত্ৰেৰে আবদ্ধ হম বুলি
 দৃঢ় সংকল্প কৰিছোঁ । যদি আপুনি মোৰ কথাত সন্মত নহয়
 তেন্তে মই আপোনাৰ দুৱাৰ মুখতে অনাহাৰে প্ৰাণত্যাগ

কৰিম। কিয়নো, আপোনাৰ নিচিনা সৰ্ববগুণী বন্ধু এজন
মই বেগতে কত পাম।” এই আটাইবোৰ কথা শুনি,
সোণ-বৰণীয়াই বাজলৈ ওলাই আহি কলে ;—“আপোনাৰ
মো-বৰষা কথা শুনি মই বৰ আনন্দ পালোঁ। কিয়নো—

মিত্ৰৰ লগত খেলে পাশা আদি খেল,
মিত্ৰৰে সদায় পাতে মিছা-কথা-মেল ;
মিত্ৰৰ গুপ্ত কথা প্রকাশত বতি,
মিত্ৰৰ লগত ক্রোধ, নিষ্ঠুৰ প্রকৃতি ;
মিত্ৰৰ বস্তুলৈ আশা, চঞ্চল হৃদয়,
সাতোটি মিত্ৰৰ দোষ জানী জনে কয়।

এই সাতোটি দোষৰ এটাও আপোনাৰ গাত দেখা নাই
শাস্ত্ৰত কৈছে ;—

দুৰ্জনৰ মন-কথা নোলায় বাক্যত,
বিপৰীত আচৰণ কৰে সি কাৰ্য্যত ;
বাহিৰে ভিতৰে একে সজ পুৰুষৰ,
উচৰ্গিও প্রাণ বাখে প্রতিজ্ঞা নিজৰ।”

সেই দেখি, “আপুনি যি ভাবিছে সেয়ে হওক, বুলি কৈ,
সোণ-বৰণীয়াই কোৱাটোক খুৱাই-বুৱাই, সন্তোষ কৰি, বিদায়
দি, নিজৰ গাঁতত প্ৰবেশ কৰিলে। কোৱাইও নিজ ঠাইলৈ
গুচি গল। তেতিয়াৰে পৰা সিহঁত দুয়ো, পৰস্পৰে খোৱা
বস্তু আদান-প্ৰদান কৰি, কুশল-মঙ্গল সুধি-পুচি, মহা সুখেৰে
কিছুকাল নিয়ালে।

এদিন পাতল-পখীয়াই সোণ-বৰণীয়া ক কলে ;— “বন্ধু কাউৰী জাতিৰ খোৱা বস্তু এই ঠাইত সহজে পোৱা টান হ'ল । সেই দেখি এই ঠাই এৰি, আন ঠাইলৈ যাবৰ নিমিত্তে ইচ্ছা কৰোঁ ।” সোণ-বৰণীয়াই কলে ;

“সৰা দাঁত, ছিগা চুলি আৰু কটা নখে,
নেপায় আদৰ কাৰো, দেহতো নোশোভে ;
সিদ্বে এৰিলে ঠাই সন্মান হেৰায়,
সিকাৰণে জ্ঞানীজনে নেৰে নিজ ঠাই ।”

কোৱাই কলে ;—

“বন্ধু ! এই বোৰ ভীক-কাপুকৰ হে কথা ।

কিয়নো—

উদাৰ চিতীয়া বীৰ পুৰুষৰ,
স্বদেশ বিদেশ নাই ভিন্ পৰ ;
যতে থাকে ততে আপোন গুণেৰে,
সকলোকে বশ্, দুদিনতে কৰে ।”

সোণ-বৰণীয়াই সুধিলে :—

“বন্ধু ! কলৈ যাব খুজিছে ? যোৱাৰ আগেয়ে সুবিধা
অসুবিধাৰ কথা ভাবি-চিন্তি চাইছেনে ? কিয়নো—

এভৰি সুখিৰ হলে বুদ্ধিমান নৰে,
ভাবি-চিন্তি আন ভৰি যেনে দাঙ্গি ধৰে ;
চাই-চিন্তি নৱপাম জ্ঞানীয়ে সি দৰে,
পূৰ্বৰ আবাস ভূমি ধীৰে ধীৰে এৰে ।”

কোরাই কলে ;—

“বন্ধু ! এডোখৰ ভালকৈ চাইথোৱা ঠাই আছে।”
সোণ-বৰণীয়াই স্থধিলে ;—“কত ?”

কোৱাই কলে ;—“দণ্ডকাৰণ্যত কৰ্পূৰগোব নামেৰে এটা
সৰোবৰ আছে। সেই সৰোবৰত মোৰ বহুদিনীয়া বন্ধু মন্থৰ
নামেৰে, অতি ধাৰ্মিক স্বভাৱৰ এটা কাছ বাস কৰে। মই
তালৈ গলে, তেওঁ মোক নিশ্চয় খোৱা বস্তু আদি দি, সহায়
কৰিব।”

সোণ-বৰণীয়াই কলে ;—

“তেন্তেনো মই বন্ধুহীন হৈ অকলসৰে ইয়াত থাকি কি
কৰিম ? কিয়নো—

(১)

যি দেশত নাই

জীৱিকা-উপায় ;

মান-সমাদৰ,

জ্ঞানী সমাজৰ ;

বিছাৰ মন্দিৰ

কুটুম্ব-মিতিৰ ;

এৰিবা সিদেশ

হয়ো যদি ক্ৰেশ।

(২)

সজ ব্ৰাহ্মণ সজল নই

ঋণ-দিওঁতা বেজ-বকরা,

যিঠাইত ই চাৰিটি নাই

সিঠাই বন্ধু এৰি পেলোৱা ।

সেই দেখি বন্ধু ! মোকো তালৈকে লৈ যক ।”

কোৱাই কলে ;—“বাক, সেয়ে হওক ।”

৯।

ব্যাকৰণ।

অব্যয়।

১। অব্যয় শব্দৰ অৰ্থ বায় নোহোৱা। যিবোৰ শব্দৰ বায় নহয়, অৰ্থাৎ বাৰ কপ লবচৰ কৰিব নোৱাৰি, তাকে অব্যয় শব্দ বোলে। যেনে :—আক ; কিন্তু ; যদি ; যথা ; যেনে ; কাৰণ ; নিমিত্তে ইত্যাদি।

২। অব্যয় ৭ বিধ।

যেনে :—

(১) যোজক ; যেনে :—আক, যদি, কাৰণ, ইত্যাদি।

(২) বিয়োজক বা পৃথক-বোধক ; যেনে :—অথবা, কিম্বা, নতুবা ইত্যাদি।

(৩) সন্দেহ-বোধক ; যেনে :—যদি, যদিও, যদিহে, ইত্যাদি।

(৪) ভাৱ বোধক ; যেনে :—উস, আঃ, ঈঃ, ইত্যাদি।

(৫) আহুতজিক ; যেনে :—সৈতে, বাজে, বিনা, ইত্যাদি।

(৬) প্রশ্ন-বোধক ; যেনে :—কিয়, কি, নে ইত্যাদি।

(৭) সম্বোধনাবোধক ; যেনে :—অ, হেবা, হেব, ইত্যাদি।

৯।

পাতল-পখীয়া, সোণ-বৰণীয়া আৰু মন্থৰ।

তাৰ পাচত, দুয়ো কথা পাতি পাতি মহা সুখেৰে, সেই সৰোবৰৰ ওচৰ পালেগৈ। কাছ মন্থৰে দূৰৈতে সোণ-বৰণীয়া আৰু পাতল-পখীয়াক দেখি, যথাযোগ্য মান-সৎকাৰ আদি কৰি অতিথি শুশ্ৰূষা কৰিলে।

কোৱাই কলে ;—“বন্ধু মন্থৰ ! এওঁ অতি ধাৰ্মিক আৰু দয়াৰ সাগৰ ইন্দুৰৰ বজা সোণ-বৰণীয়া। এওঁক যথাযোগ্য সন্মানেৰে সৈতে আল-পৈচান ধৰাঁ। সহস্ৰ ফেঁটযুক্ত সৰ্পবাজ অনন্তৰ বাহিৰে, এওঁৰ গুণ কীৰ্ত্তন কৰি অন্ত কৰোঁতা কোনো নাই।” এই বুলি কৈ, তেওঁ পথবা-ডিম্বীয়াৰ কথা বৰ্ণনা কৰিলে। তাৰ পাচত ; মন্থৰে সোণ-বৰণীয়াক আদৰ সন্তোষ কৰি কলে ; “সাধু সোণ-বৰণীয়া ! আপুনি এই নিৰ্জন বনলৈ অহাৰ বা কাৰণ কি ?” সোণ-বৰণীয়াই কলে ;—কিয় আহিছোঁ, কওঁ শুনক।”

১০। ব্যাকৰণ।

প্ৰশ্ন।

অব্যয় শব্দ কাক বোলে, আৰু কেই বিধ ? প্ৰত্যেকৰে নাম কোৱা, আৰু একোটা উদাহৰণ দিয়া।

২। এই পাঠটোত থকা অব্যয় শব্দ যিহি উলিওৱা ; আৰু কোনটো কি অব্যয় কোৱা।

৩। দহোটা অব্যয় শব্দেৰে সৈতে দহ ফাঁকি বাক্য ৰচনা কৰা।

১০ ।

সোন-বৰণীয়া, বীণ-কণীয়া আৰু শিং-কণীয়া ।

চম্পক নামেৰে নগৰত সন্ন্যাসী সকল থকা এটা ঘৰ আছে । সেই ঘৰত শিং-কণীয়া নামেৰে এজন সন্ন্যাসী বাস কৰে । তেওঁ নিতৌ খাই এৰা ভিক্ষান্নৰে সৈতে, তেওঁৰ ভিক্ষা পাত্ৰটো হাঁকোটাত আঁৰি থৈ, নিৰ্ভয় মনেৰে শুই থাকে । সন্ন্যাসীজন টোপনি গলেই, মই লাহেকৈ ভিক্ষা পাত্ৰটোত জাপ মাৰি উঠি, সন্ন্যাসীৰ সাঁচি থোৱা ভিক্ষান্ন খিনি সদায় খায় । এদিন তেওঁৰ প্ৰিয়বন্ধু বীণ-কণীয়া নামেৰে এজন সন্ন্যাসী তেওঁৰ ঘৰলৈ আহিছিল । আলহীৰে সৈতে কথাপাতি থাকোঁতে, মোক ভয় খুৱাবলৈ, তেওঁ এডোখৰ ফটা বাঁহেৰে মাটিত কোবাই আছিল । মাটিত সেই দৰে কোবাই থকা দেখি বীণ-কণীয়াই স্তম্ভিলে, “বন্ধু ! ই কি কথা ; আপুনি মোৰে সৈতে কথা পাতি বিবক্ত হৈছেনে কি ? নহলে কথাপাতি থাকোঁতে এইদৰে অশ্লীল মনস্ক কিয় হব ?”

শিং-কণীয়াই উত্তৰ দিলে,—“বন্ধু ! মই আপোনাৰ কথাত বিবক্ত হোৱা নাই । চাওকচোন সোঁ নিগনি টোলৈ ; সি মোৰ বৰ অপকাৰ কৰে । সি নিতৌ জপিয়াই সেই পাত্ৰটোত উঠি, তাত থকা ভিক্ষান্ন খিনি সদায় খায় ।” বীণ-কণীয়াই হাঁকোটোটোলৈ চাই কলে ;—

“এই নিৰ্বলী নিগনিটোৱে ইমান ওখ হাঁকোটোটোলৈ
কেনেকৈ জঁপিয়ায় ? নিশ্চয় ইয়াৰ কিবা এটা কাৰণ আছে।”
অলপ পৰ চিন্তা কৰি সন্মাসীয়ে আকৌ মাত লগালে,—

“ইয়াৰ কাৰণ আৰু কি হব ? নিশ্চয় ধনেহে ইয়াৰ
কাৰণ।

কিয়নো ;—

বজাই বাজত্ব কৰে ধনৰ বলতে,
ধন যাৰ বল তাৰ জানিবা সততে ;
ধনেইহে আদিমূল সকলো কামৰে,
অসাধ্য সাধিব পাৰি ধনৰ বলেৰে।”

তাৰ পাচত, এখন খন্তি আনি, মই থকা গাঁতটো খানি বহু
দিনৰ সাঁচতীয়া ধন খিনি গ্ৰহণ কৰিলে। তেতিয়াৰে পৰা মই
দিনে দিনে নিজ শক্তি হীন আৰু উৎসাহ হীন হৈ, নিজৰ ভাত
আৰ্জি খাব নোৱৰা হলেঁ। মোৰ এনে অৱস্থাত মোক এদিন
শিং-কণীয়াই দেখা পাই, এই দৰে কৈছিল ;—

(১)

“অলপ বুধীয়া যিটো অৰ্থহীন যাৰ,
বিনষ্ট সকলো কাৰ্য্য সংসাধত তাৰ।

(২)

অৰ্থ যাৰ মিত্ৰ তাৰ,
অৰ্থ সকলোৰে সাৰ ;

যশস্বী বিখ্যাত যিটো অৰ্থৱান নৰ,
অৰ্থইহে আদি মূল পণ্ডিত জনৰ।

কৰ্মসিদ্ধিৰ্থ ইতি ৩০ (৩)

নাই পুত্ৰ-মিত্ৰ যাব,
সদা শূন্য গৃহ তাৰ;
দিশ শূন্য মুকুখৰ,
সৰ্ববশূন্য দৰিদ্ৰৰ ।

(৪)

যদিও ইন্দ্ৰিয় একে একে নাম ধৰে,
যদিও বা বুদ্ধি একে বচনো নলৰে ;
তথাপি সি ভিন্ন নব হয় খন্তেকতে,
অৰ্থ তাপ গলে যায় সকলো লগতে ।”

এই বোৰ কথা শুনি মই ভাবিলোঁ, এতিয়া আৰু ইয়াত
থকা মোৰ উচিত নহয় । আৰু এই বোৰ কথা লোকক কোৱাও
সম্পূৰ্ণ অনুচিত ।

কিয়নো,—

(১)

অৰ্থনাশ মনস্তাপ অখ্যাতি নৰব,
বঞ্চনা বা অপমান হলেও নিজৰ ;
বুদ্ধিমানে কদাচিতো প্ৰকাশ নকৰে,
পৰে আশ পাব বুলি ভয় কৰি ফুৰে ।

(২)

ব্যৰ্থ বস্ত্ৰ হয় যদি ভাগ্য বিপৰ্য্যয়,
দৰিদ্ৰ সিদ্ধন অতি জ্ঞানীলোকে কয় ।

(৩)

মৃত্যু আলিঙ্গন করে সাধুরে বঙ্গেরে,
নীচতা কাচিতো তেওঁ প্রকাশ নকরে ;
নোরানি জ্বলিব জুই নিজে জাহি যায়,
তথাপিভো শিতলতা প্রকাশ নাপায় ।

(৪)

মূৰত কুশুম উঠি জকমক করে,
ধূলি ধূসরিত হয় অথবা যি দরে ;
সমাজ গুরনি করে সাধুরে সিদরে,
অথবা বঙ্গেরে তেওঁ মৃত্যুকে আদরে ।

আক যে ভিক্ষাবৃত্তি অবলম্বন করি ইয়াত থাকিম সিও অতি
গর্হিত । এতিয়া মই পবর খাই জীয়াই থাকিম নে ? উঃ ই
অতি ভয়ানক কথা । ইয়াতকৈ মরণেই শতগুণে শ্রেয়ঃ ।

কিয়নো ;—

সততে প্রবাস খাতে কুগীয়া বিজন,
পবর ঘরত শোরে খায় পব-অন ;
জীয়াতে মবার তুল্য জানিবা সিজন,
প্রকৃত জিবণি পায় লভিলে মরণ ।

এই দবে ভাবি-চিন্তি গমি-পিটিকি চাইও লোভত আকৌ
সেই সন্ন্যাসীবে অন্ন খাবলৈ ইচ্ছা করিলে ।।

কিয়নো ;—

লোভত হয় বুদ্ধি চঞ্চল,
লোভত বাঢ়ে তৃষ্ণাৰ বল ;
লোভত হয় কাৰ্য্যৰ নাশ,
লুভীয়াৰ নাই সুখ আশ ।

তাৰ পাচত শিং-কণীয়াৰ ফটা বাঁহৰ কোব খাই মনে মনে
ভাবিলোঁ ;—

(১)

ধন-লুভীয়া নব যিজন,
অসন্তোষীয়া হয় সিজন ;
হীন চৰিত্ৰ অধিৰ মন,
দুখত হয় তাৰ মৰণ ।

(২)

সন্তোষ অমৃত-তৃপ্ত শাস্তিচিহ্ন নৰে,
মৰতত স্বৰ্গ পুখ নিতে ভোগ কৰে ;
ধন ধন বুলি ঘূৰা ধনলোভী জনে,
সপোনতো তেনে সুখ ভাবিব পাৰেনে ?

(৩)

কৰা নাই যিটো লোকে পৰৰ ঢাকৰি,
শোক পোৱা নাই শূনি বিবহ বাতৰি ;
অনুগ্ৰহ আশা কৰি কাতৰ বচন,
উচ্চাৰণ কৰা নাই ধন্য সেই জন ।

(৪)

লোভ কবি ঘূৰি ফুৰা তৃণাৰ্ত্ত নবব,
শত যোজনৰ পথ এক নিমিষৰ ;
সন্তুষ্ট চিত্তীয়া নব নহয় অথব,
অর্থ সমাগমো হলে হাততে নিজৰ ।

সেই দেখি ভাবিলো। এতিয়া অবস্থা অনুসৰি কাৰ্য্য কৰাই
ভাল ।

কিয়নো ;—

পাণ্ডিত্য কি ? ভূষিত শাস্ত্র-জ্ঞানেৰে ;
স্নেহ কিৰূপ ? সন্তাৰ সকলোৰে ;
কিবা সুখ ? নিৰোগিতা জগতত ;
ধৰম কি ? প্রাণী দয়া অস্তুৰত ।

এই দৰে মনতে ভাবি নিৰ্জন বনলৈ গুচি আহিলোঁ । তাৰ
পাচত, মোৰ কিবা পুণ্যৰ ফলেৰে, এই বন্ধুজনে অকপট স্নেহেৰে
মোক নথৈ অনুগ্রহ কৰিছে । তেওঁৰ অনুগ্রহতে এতিয়া
আপোনাৰ আশ্রয় পাই, মই স্বৰ্গ সুখ লাভ কৰিছোঁ ।

কিয়নো ;—

কাব্যামৃত-বস-স্নাদ সঙ্গ সুজনৰ,
সুসমধুৰ দুটি ফল বসুধা বৃক্ষৰ ।

মহাৰে গহীনভাৱে উত্তৰ কৰিলে ;—

“আপুনি অতি বেচিকৈ ধন সাঁচিছিলে । সেয়ে আপো-
নাৰ দোষ । কিয়নো অতি কথাটো বৰ বেয়া । মই কওঁ
শুনক ;—

(১)

“দুখীয়াক ধন যদি কৰা বিতৰণ,
সাঁচতীয়া ধন বুলি ধৰিবা সিধন ।

(২)

পৰৰ নিমিত্তে সাঁচে বয় পৰ-ভাৰ,
দুখতে আয়ুস টুটে এই দুজনাব ।

(৩)

দান-ভোগ হীন হই যায় দিন যাব,
জানো কিয় সংসাৰত সেই কুলান্ধাৰ ?
ভাতিয়েও দেখোঁ লয় উশাহ-নিশাহ,
বলে জানো তেও তাৰ জীৱন-প্ৰবাহ ?

(৪)

বিশিষ্ট জনক কৰে দান যি ধনেৰে,
দিনে দিনে উপভোগ কৰে নিয়মেৰে ;
জানিবা সিধন মাথোঁ তোমাৰ নিজৰ,
দান-ভোগ হীন ধন হেতু অহিতৰ ।

(৫)

দান-উপভোগ হীন অজিহত ধনেৰে
কুপণে চহকী নাম যদি লব পাৰে ;
নহয় তেন্তেনো কোন ধনী সি ধনেৰে ?
দৰিদ্ৰয়ো দান-ভোগ কৰিব নোৱাৰে ।

(৬৬)

বিফল সিধন যাব নাই ভোগ-দান,

ধাৰ্মিক নহলে মিছা হয় শাস্ত্র-জ্ঞান ;

মিছা গাব বল শত্রু নহলে দমন,

ইন্দ্রিয় নহলে বশ মিছা ই জীবন ।

(৬৭)

নিতট যিখিনি আৰ্জন হয়,

কৰিবা তাৰে অলপ সঞ্চয় ;

অতিকৈ সাঁচিলে তেনেই য়ার,

লাভলৈ চাওঁতে মূলো হেৰায় ।”

১১।

ব্যাকৰণ।

উপসৰ্গ।

১। প্র, পৰা, অপ, সম্, নি, অর, অল্প, নিব্, হব্, বি, অধি, মু, উৎ, পৰি, প্রতি, অপি, অতি, অতি, উপ, আ, এই কুৰিটা শব্দাংশক উপসৰ্গ বোলে। ইহঁত ধাতুৰ পৰা হোৱা শব্দৰ আগত ব্যৱহাৰ হৈ তাৰ অৰ্থ লব্ধ কৰে। উপসৰ্গ যুক্ত হোৱা শব্দবোৰ সংজ্ঞা শব্দ বা বিশেষণ শব্দ হয়। যেনে :—অহুমান, পৰামৰ্শ, উপভোগ ইত্যাদি।

২। এই পাঠটোত উপসৰ্গ আছেনে? যদি আছে, কোন্ ক্ৰিয়াৰ আগত বহি, কি অৰ্থ লব্ধ কৰিছে, দেখুৱাই দিয়া।

ব্যাধ, হৰিণ, গাহৰি সাপ আৰু শিয়াল।

কোৱা আৰু নিগনিয়ে শুধিলে, “লাভলৈ চাওঁতে মূলনো কেনেকৈ হেৰায়?” মন্ত্ৰৰে উত্তৰ কৰিলে,—“কল্যাণপুৰত ভৈৰব নামেৰে এজন ব্যাধ আছিল। এদিন তেওঁ মৃগয়া কৰিবৰ নিমিত্তে বিদ্যুত অবণ্যলৈ গৈছিল। সেই অবণ্যত তেওঁ এটা হৰিণ চিকাৰ কৰিলে। মৰা হৰিণটো কান্ধত লৈ ঘূৰি আহোঁতে ভয়ঙ্কৰ এটা বৰা গাহৰি দেখা পালে। ব্যাধে হৰিণটোক মাটিত থৈ কাঁড়েৰে বৰা গাহৰিটোক আঘাত কৰিলে। বৰাই নিজৰ দেহত কাঁড়ৰ আঘাত পাই, প্ৰলয়ৰ মেঘে গাজনি মৰাৰ দৰে ভয়ঙ্কৰ শব্দ কৰি, চকুৰ নিমিষতে লৰি গৈ ব্যাধক বিনাশ কৰিলে। ব্যাধ বচা গছৰ দৰে মাটিত দীঘল হৈ পৰিল। সিহঁতৰ গছকত তাতে এটা সাপো মৰিল।

তাৰ পাচত দীঘল-বাগ-ধৰা নামেৰে এটা শিয়ালে, খোৱা বস্তু বিচাৰি ফুৰোঁতে, এই মৰা শ কেইটা দেখা পালে। সি মনে মনে ভাবিলে,—“মোৰ আজি কি সৌভাগ্যৰ দিন। ঈশ্বৰে ইমান বোৰ খোৱা বস্তু একেলগে গোটাই দিছে! সেইহে মানুহে কয়,—

নভবা-নিচিন্তা দুখ হয় যেনেকই,

শুখো কেতিয়াবা আহে ঠিক তেনেকই।

এই খিনি মন্ত্ৰহেৰে অন্ততঃ মই তিনি মাহ শুখেৰে খাব

পাৰিম। সেই দেখি প্ৰথমতে শিৰেৰে তৈয়াৰী এই ধেনুৰ
গুণডালেৰে মোৰ ক্ষুধা নিবারণ কৰোঁ।” এই বুলি কৈ,
ধেনুৰ গুণডাল চোবাবলৈ উদ্ভত হৈ, পোণ-কামোৰ মাৰোঁ-
তেই টনটনীয়া হৈ থকা গুণডাল ছিগি, ধেনু খনৰ এটা মূৰ
শিয়ালৰ বুকত সোমাল। ততালিকে দীঘল-বাগ-ধৰা ইপুৰিৰ
পৰা সিপুৰিলৈ যাত্ৰা কৰিলে। সেই দেখি কৈছোঁ, “লাভলৈ
চালে মূলো হেৰায়”। সেই বোৰ কথা থক। অতীত ঘটনা
দোহাৰিলে কিবা উপকাৰ হবনে ?”

কিয়নো—

“অপ্ৰাপ্য বস্তুলৈ আশা নকৰে যি জন,
বিপদতো থাকে স্থিৰ যাৰ সদা মন ;
নষ্টৰ নিমিত্তে শোক ভুলতো নকৰে,
সিজনকে পৃথিবীত সাধু বুলি ধৰে।

সেই দেখি বন্ধু ! আপুনি সদায় উৎসাহেৰে থাকিব।
কিয়নো,—

শাস্ত্ৰপাঠ কৰিলেও মুৰ্খ বুলি কয়,
কাৰ্য্যকৰী বিদ্যা তাৰ যদিহে নহয় ;
নেখাই ঔষধ জানো নাম মাত্ৰ ললে,
শৰীৰৰ ব্যাধি দূৰ হয় কোনো কালে ?

এনে দুৰ্ভাগ্যৰ সময়ত আপুনি সদায় মন স্থিৰ ৰখা যুক্তত।
ই একো কথাই নহয়। সংসাবত এনে ঘটনা নিতৌ হবই

লাগিছে । ইয়াকে আপুনি অতি কষ্টকৰ বুলি নাভাবিব ।
কাৰণ জ্ঞানীয়ে কৈছে,

(১)

সুখভোগ যি দৰে কৰিবা,
দুখো তুমি সিদৰে সহিবা ;
সুখ-দুখ চকৰিব দৰে,
সততে মাথোঁ বাগৰি ফুৰে ।

(২)

ভেকে যেনে সইচ্ছাবে প্ৰবেশে নাদত,
হংস আদি পক্ষী যেনে সবসী পাৰত ;
আপোন ইচ্ছাবে গই সম্পদে সিদৰে,
বাসকৰে হেঁপাহেৰে উছোঁগী লোকেৰে ।

(৩)

উত্তম বিশিষ্ট যিটো শীত্ৰ কাৰ্য্যকাৰী,
সকলো কামতে যাক পেলাব নোৱাৰি ;
কুৰ্ম্ম বিবত যিটো অতি পৰাক্ৰমী,
কৃতজ্ঞ সুদৃঢ়-মিত্ৰ অতি পৰিশ্ৰমী ;
সৌভাগ্য আপুনি আহি আপোন ইচ্ছাবে
কাষ চাপে সিজনৰ অতি হেঁপাহেৰে ।

হুত কৈছে,

(১)

হংসক শুকুলা শুকক হবিত,
কৰিছে যি জনে ময়ূৰ চিত্ৰিত ;

কৰা পৰিশ্রম তেৰেই তোমাৰ,

কৰিব উত্তম পন্থা জীৱিকাৰ ।

(২)

শৰীৰত দুখ যায় কৰোঁতে আৰ্জন,

বিনাশিত হয় অতি সম্ভাপিত মন ;

বিভূতিত পাপ-পুণ্য নাথাকে মনত,

অর্থ অনর্থৰ মূল এই জগতত ।

(৩)

অত্যন্ত দুৰ্লভ ধন,

লভিলে কষ্টে পালন,

মৃত্যু তুল্য ধন নাশ,

নকৰিবা ধন আশ ।

(৪)

ধনৰ হেঁপাহ যদি এৰি দিয়া যায়,

ধনী দৰিদ্ৰৰ চিন পিতাতে হেৰায় ;

ধনৰ হেঁপাহ যদি ক্ৰমে বাঢ়ি যায়,

দাসত্ব শিকলি আহি ডিঙ্গিত মেৰায় ।

বিশেষ কথা কোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই । বিশ্বাসী কথা-

বাৰ্ত্তাবে ইয়াতে থাকি সময় পঠিওৱা হওক । কাৰণ,—

নেথাকে দানত স্বার্থ ক্ৰোধ খন্তেকৰ,

আমৰণ অনুৰাগ মহাত্মা লোকৰ ।”

কাছ মন্ত্ৰৰ কথা শুনি, পাতল-পখীয়াই মাত লগালে,—
 “মন্ত্ৰ! আপুনি ধন্ত; আপুনি সৰ্ববিধ আশ্ৰয়ৰ নোগা।
 কিয়নো,—

(১)

হঠাৎ বিপদ হলে মহাত্মা জনাৰ,
 মহতে সততে পাৰে কৰিব উদ্ধাৰ;
 উহনি বোকাৰ লগা গজক নিস্তাৰ
 গজৰ বাহিৰে কৰে এনে সাধা কাৰ?

(২)

গুণীয়ে গুণীৰ গুণ বুজে অলপতে,
 নিগুণীয়ে মোল তাৰ নুবুজে একোতে;
 সৰোবহু সতে বন্ধু বনৰ ভ্ৰমৰ,
 প্ৰতিবাসী ভেকে তাক নকৰে আদৰ।

(৩)

বিপদে আশ্ৰয় যাৰ ওচৰত পায়,
 ভগ্ন মনোবথ হই খোজোঁতা নাযায়;
 সংসাৰত সি জনেই অত্যাশ্ৰম নৰ,
 সাধক জনম সেই সজ পুৰুষৰ।

১২ ।

ব্যাকৰণ ।

সংখ্যাশব্দ ।

১ । লেখ বুজোৱা শব্দবোৰক সংখ্যা-শব্দ বোলে । ইহঁত বিশেষণ শব্দৰ নিচিনা । যেনে :—এক, দুই, তিনি ; প্রথম, দ্বিতীয়, তৃতীয়, ইত্যাদি ।

২ । এই পাঠটোৰ লেখ বুজোৱা শব্দবোৰ বাচা ।

১৩ । পাতল-পখীয়া, সোণ-বৰণীয়া, মন্থৰ
আৰু কক্সাঙ্গদ বজা ।

এই দৰে সিহঁতে স্বইচ্ছাবে খাই-বৈ ফুৰি-ঢাকি সুখেৰে সন্তুষ্ট মনেৰে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে । এদিন ফুটুকা নামেৰে হৰিণ এটাই কোনোবা শত্ৰুৰ পৰা ভয় খাই, সিহঁত থকা ঠাইত উপস্থিত হলহি । হৰিণক অচা দেখি, হৰিণৰ পাচত কোনোবা শত্ৰু আহিছে বুলি ভাবি, মন্থৰে জলত প্ৰবেশ কৰিলে, নিগনি গাঁতত সোমাল ; কোৱাও উঠি ওখ গছৰ ডালত পৰিলগৈ । পাচত পাতল-পখীয়াই বহুত ওপৰলৈকে উৰি চাই, ভয়ৰ কোনো কাৰণ দেখিবলৈ নাপালে । কোৱাৰ কথাকে বিশ্বাস কৰি আটাইবোৰ আহি আকৌ সেই ঠাইত উপস্থিত হলহি । মন্থৰে সুধিলে—“বন্ধু হৰিণ ! আপোনাৰ কুশলনে ? আপুনি নিজ

ইচ্ছামতে ঘাঁহ-পানী গ্ৰহণ কৰি ইয়াত কিছুদিন থাকি, এই বনৰ শোভা বৰ্দ্ধন কৰক ।” ফুটকাই উত্তৰ কৰিলে,—“মই ব্যাধৰ ভয়ত আপোনা সকলৰ আশ্ৰয় বিচাৰি আহিছোঁ । আপোনা লোকৰে সৈতে মই বন্ধু ভাৱে থাকিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ ।”

সোণ-বৰণীয়াই কলে,—“বিশেষ পৰিশ্ৰম নকৰাকৈয়ে আপোনাৰে সৈতে আমাৰ বন্ধুত্ব ভাৱ হৈছে । সেই দেখি আপুনি ইয়াত নিজৰ ঘৰৰ দৰে বাস কৰক ।” এই কথা শুনি হৰিণে বৰ আনন্দেৰে নিজ ইচ্ছা মতে ঘাঁহ-পানী খাই পানীৰ ওচৰত থকা বড়-গছৰ তলত উপবেশন কৰিলে ।

তাৰ পাচত মন্থৰে সুধিলে,—“আপোনাক কোনে ভয় পুৱাইছিল ? মাজে সময়ে এই নিৰ্জন বনলৈ ব্যাধ আহেনে কি ?” হৰিণে কলে,—“কলিঙ্গ দেশত কক্সান্দ নামেৰে এজন বজ্জা আছে । তেওঁ দেগ জয় কৰিবলৈ আহি চন্দ্ৰভাগা নৈৰ-তীৰত সৈন্য সামন্ত লৈ শিবিৰ স্থাপন কৰি আছেহি । তেওঁ বাতিপুৱালৈই কৰ্পূৰ সৰোবৰৰ ওচৰ পাবহি বুলি ব্যাধবোৰৰ মুখৰ পৰা পৰম্পৰে শুনিবলৈ পাইছোঁ । সেই দেখি কালিলৈ পুৱা ইয়াত থাকিলে বিপদৰ সম্ভাৱনা বুলি ভাবি সময়োচিত কাৰ্য্য কৰাই ভাল ।”

এই কথা শুনি কাছই ভয়েৰে কলে,—“তেন্তে বন্ধু ! এই সৰোবৰ এবি আন সৰোবৰলৈ যোৱাহে ভাল ।” সোণ-বৰণীয়াই মাত লগালে,—“আন সৰোবৰলৈ গলে, অৱশ্যে বন্ধু

ম্হৰৰ বিপদৰ একো ভয় নাই ; কিন্তু স্থলপথে আন সৰোবৰলৈ
যোৱাৰ উপায় কি ?

কিয়নো ;—

জলত জলচৰ স্থলত স্থলচৰ,
বল জুখি চাবা আৰু দুৰ্গত সৈন্তৰ,
ৰজাৰ জুখিবা বল সৈন্তৰ লেখেবে,
নহলে ৰজাক কোনে ৰজা বুলি ধৰে ?”

সোণ-বৰণীয়াৰ কথা নুশুন ভয়ত বিহ্বল হৈ মন্হৰে সেই
সৰোবৰ এৰি, আন সৰোবৰলৈ যাবলৈ ওলাল। সোণ-
বৰণীয়া আদি বন্ধু সকলে, অমঙ্গলৰ আশঙ্কা কৰি, মৰমতে
মন্হৰৰ পাচে পাচে যাবলৈ ধৰিলে। এই দৰে যাওঁতে সেই
অৰণ্যত চিকাৰ কৰিবলৈ যোৱা ব্যাধে, মন্হৰক ধৰি তাৰ
ধেমু খনৰ এমূৰে বান্ধিলে “মোৰ আজি কি সৌভাগ্যৰ দিন” বুলি
নিজে নিজে কৈ ঘৰলৈ খোজ ললে। কোৱা, নিগনি আৰু
হৰিণেও মন্হৰৰ অৱস্থা দেখি বৰ বেজাৰেৰে ব্যাধৰ পাচে পাচে
যাবলৈ ধৰিলে। সোণ-বৰণীয়াই শোকেৰে কলে,—

(১)

“থাকোঁতে থাকোঁতে এক বিপদত পৰি,

দ্বিতীয় বিপদে আহি ধৰিছেহি বোঁচ ;

বিপদে সুযোগ পালে আহে লব ধৰি,

সুখেৰে এদিনো কতো নিয়াব নোৱাৰি।

(১)

প্রকৃত বন্ধুৰ লাভ ভাগ্যৰ বলেৰে,
অকৃত্ৰিম স্নেহে যাব আপদতো নেৰে ।

(২)

পিতৃ-মাতৃ-দাৰা-সুত আৰু সহোদৰ,
প্রকৃত বন্ধুৰ সম নোহে বিশ্বাসৰ ।”

(৩)

এই দৰে ভাবি চিন্তি সোণ-বৰণীয়াই আকৌ কলে,—“উঃ
কি দুৰ্ভাগ্য । মানুহে কয়,—

(১)

সম্পদে আপদ মাতে বিনাশ শৰীৰে,
মিলন-বিচ্ছেদ গঁথা নেদেখা জৰীৰে ;
যত দেখা ধন-জন ধ্বংস হই যায়,
সংসাৰত চিৰস্থায়ী একো বস্তু নাই ।

শোক-শত্ৰু আঁতৰোৱা স্নেহ-বিশ্বাসৰ,
মিত্ৰ-বন্ধু স্ৰষ্টা সিটি কোন খনিকৰ ?”

এই দৰে বিলাপ কৰি, সোণ-বৰণীয়াই ফুটুকা আৰু পাতল
পগীয়া কলে,—

“এই ব্যাধ যেতিয়ালৈকে অব্যৰ পৰা বাহিৰ নহয়,
তেতিয়ালৈকে বন্ধু মন্ত্ৰবক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰোঁহক
আই ।” আন বিলাকে কলে,—“কি কৰিব লাগে, শীঘ্ৰে
কটুক” । সোণ-বৰণীয়াই মাত লগালে, “ফুটুকাই নৈব
ওচৰত লৰচৰ নকৰাটক মৰা ভাও ধৰি পৰি থক । পাতল-

পখীয়াই ফুটুকাৰ ওপৰত পৰি ঠোটেৰে খুঁটি থক। তেনে কৰিলে নিশ্চয় এই ব্যাধে, কুৰ্মক এবি হৰিণৰ মঙ্গলৈ লোভ কৰি, হৰিণৰ ওচৰলৈ যাবই যাব। সেই অৱসৰতে মই মন্ত্ৰৰ বান্ধ কুটি দিম। ব্যাধক ওচৰ চপা দেখিলে আপোনা লোকেও লব মাৰি সাৰিব।”

তাৰ পাচত, ফুটুকা আৰু পাতল-পখীয়াই, শীঘ্ৰে আগ বাঢ়ি গৈ, তেনে কৰিলত; ভাগকৰা ব্যাধে নৈত পানী খাই, গছৰ তললৈ যাওঁতে; অলপ দূৰতে পানীৰ ওচৰত, মৰা ভাঙ ধৰি পৰি থকা হৰিণক দেখা পাই, কান্ধত লৈ থকা কুৰ্মক পানীৰ ওচৰত থৈ; ফাঁকৰ পৰা মিত দা উলিয়াই লৈ, হৰিণৰ ওচৰলৈ গল। এই অৱসৰতে সোন-বৰণীয়া আহি, কুৰ্মৰ বান্ধ কুটি দিলত, সি ততালিকে পানীত প্ৰবেশ কৰিলে। হৰিণেও ব্যাধক অহা দেখি উঠি, সহৰে প্ৰস্থান কৰিলে। ঘূৰি আহি লুভীয়া ব্যাধে কুৰ্মক দেখা নাপাই ভাবিবলৈ ধৰিলে,—“আগ-পিচ নাভাৰি, কাম কৰাৰ কাৰণে, মোৰ উপযুক্ত শাস্তি হৈছে। কিয়নো,—

পোৱা বস্তু এবি কৰে নোপোৱালৈ আশ,

নোপোৱা হেৰাই তাৰ পোৱা হয় নাশ।”

তাৰ পাচত নিজ কৰ্মৰ দোষত নিবাসহৈ, সেই ব্যাধে তাৰ শিবিৰলৈ খোজ ললে। মন্ত্ৰৰ প্ৰভুতি সকলোৱে আপদৰ হাত সাৰি, নিজ নিজ ঠাইলৈ গৈ সুখেৰে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে।

১৩।

ব্যাকৰণ।

সমাস।

১। কেইবাটাও পদ লগলাগি এটা পদ হলে, তাকে সমাস বোলে।
সমাস সাত বিধ :—

- (১) বছৰীহি ; যেনে :—গদা পাণিত যাব, সি গদাপাণি।
- (২) কৰ্ম্মধায় ; যেনে :—চন্দ্ৰ নিচিনা মুখ, চন্দ্ৰমুখ।
- (৩) বন্দ্ব ; যেনে :—ধন আৰু সোণ, ধন-সোণ।
- (৪) দ্বিগু ; যেনে :—এক জন, এজন।
- (৫) অব্যয়িতাব ; যেনে :—দিনে দিনে, প্ৰতিদিন।
- (৬) নঞ সমাস ; যেনে :—ন হিত, অহিত।
- (৭) তৎপুৰুষ ; যেনে :—হাতেৰে লিখা ; হাতে লিখা।

২। তৎপুৰুষ সমাস ৬ বিধ :—

- (১) দ্বিতীয়া ; যেনে :—ধানক দোবা, ধানদোবা।
- (২) তৃতীয়া ; যেনে :—হাতেৰে কৰা, হাতেকৰা।
- (৩) চতুৰ্থী ; যেনে :—পিতৃলৈ দিয়া, পিতৃদত্ত।
- (৪) পঞ্চমী ; যেনে :—গছৰ পৰা সৰা, গছসৰা।
- (৫) ষষ্টি, যেনে :—খৰিব মুঠা, খৰি মুঠা।
- (৬) সপ্তমী ; যেনে :—তলত সৰা, তলসৰা।

এলাহ আক পৰিশ্রম।

কৰিব লগীয়া কাম, কৰিম কৰিম বুলি পেলাই থোৱা অভ্যাসকে এলাহ বোলে। এলাহ মানুহৰ এটা উৎকট ব্যাধি। উৎকট ব্যাধিয়ে পালে, যেনেকৈ, মানুহৰ আৰোগ্য হোৱাৰ আশা কম, এলাহে পালেও তেনেকৈ সংসাবত মানুহে উদগতি কৰিব নোৱাৰে।

এলাহ মানুহৰ পৰম শত্ৰু। এই শত্ৰুক সদায় দমাই ৰাখিবলৈ, বিচক্ষণ গ্ৰহণীৰ আৱশ্যক। ইয়াক দমাই ৰাখিব পাবিলে, সংসাবত মানুহ ধনী, মানী, বিদ্বান আক সুস্থ হব পাৰে। যি জাতি মানুহৰ ভিতৰত এলেহুৱা মানুহৰ সংখ্যা কম, পৃথিবীত সেই জাতিৰ মানুহেই অতি উন্নত।

আজি এতিয়াই কৰিব পৰা কাম, সোবোপালি কৰি, অথনিকৈ, কালিলৈ বা পাচত কৰিম বুলি পেলাই থলে, বহুত সময়ত পেলাই থোৱাতে থাকে; তাক আক কৰা নহয়। কাৰণ অথনিকৈ; কালিলৈ বা পাচত কি হয়, কোনে কব পাৰে? ইঠাং এটা আওঁদা বা আওঘটনা আহি উপস্থিত হব পাৰে। তাতে লাগি থাকোঁতেই কৰিম বুলি আলচি থোৱা কাম, আলচাতে থাকি যায়। ইয়াৰ বাহিৰেও মানুহৰ জীৱনত কোন মুহূৰ্ত্তত, কি ঘটনা ঘটে, তাক কোনে কব

পাৰে ? এতেকে কেতিয়াও কোনো কাম, অথনিকৈ, কালিলৈ বা পাচত কৰিম বুলি পেলাই থোৱা যুগুত নহয় ।

এলাহ মামৰৰ নিচিনা । ব্যৱহাৰ নকৰা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰক যেনেকৈ মামৰে ধৰে ; ব্যৱহাৰ নকৰা শৰীৰ-মনকো তেনেকৈ এলাহ মামৰে ধৰি মলিয়ন আৰু অকামিলা কৰে । আৰু অকালত ই মানুহক মৃত্যুৰ হাতত গতায় দিয়ে । এলেহুৱা মানুহে খোজ কেইটাও দিওঁ নিদিওঁকহে দিয়ে । এলাহ, তেওঁলোকৰ বৰ আদৰৰ বস্তু । এলাহ কৰোঁতে কৰোঁতে এলেহুৱা স্বভাৱে তেওঁলোকক আবৰি ধৰে । নিজৰ গৃহিণী, লৰা-ছোৱালী আদিয়ে ভাত কাপোৰৰ কাৰণে হাঁ-হাঁ কা-কা কৰে, অথচ গৃহস্থই কৰিব পৰা কামকো কৰিম কৰিম বুলি পেলাই থৈ হাত সাবটি বহি থাকে । জাগ্ৰত অৱস্থাত ভাৱি চিন্তি থকাতকৈ তেওঁলোকে টোপনিৰ অৱস্থাহে বেচিকৈ ভাল পায় । টোপনিলৈ হে তেওঁলোকৰ ধাউতি বেচি হয় ।

যি বিলাক মানুহে এলাহ আঁতৰাই থৈ, নিজ নিজ পৰিশ্ৰমৰ ফলভোগ কৰিব পাৰিছে, পৃথিৱীত তেওঁবিলাকেই সজ পুৰুষ ; তেওঁবিলাকেই মানুহ নাগৰ উপযুক্ত । তেওঁলোকৰ মানত এই পৃথিৱীখন স্বৰ্গৰ তুল্য । অন্নাৰে তেওঁলোকৰ পদূলিলৈকে আহিবলৈ সাহ নকৰে । তেওঁলোকে নিজৰ পৰিশ্ৰমৰ ফল নিজে ভোগ কৰে, আৰু আনকো ভোগ

কৰিবলৈ দিব পাৰে। নিজ পৰিশ্ৰমৰ ফল ভোগ কৰাতকৈ, পৃথিবীত আৰু কিবা আনন্দ আছেনে ?

পৰিশ্ৰম সৌভাগ্যৰ মাতৃ স্বৰূপ। এই সংসাবত কোনো এজন মানুহৰ বা কোনো এটা জাতিৰ উন্নত অৱস্থাৰ মূল হৈছে পৰিশ্ৰম। কথাতে কৈছে—“বত্ন কৰিলোহে বত্ন পায়। পৰিশ্ৰমী মানুহক ঈশ্বৰে সহায় কৰে”। বত্ন নকৰিলে সংসাবৰ কোনো কামেই সুকলমে হৈ নুঠে। গাৰ দাম বাহিৰ নকৰিলে, মুখৰ কচিকৰ বস্তু খাবলৈ, আৰু ভাল কাপোৰ পিন্ধিবলৈ পোৱা সম্ভৱ নে ?

যি পৰিশ্ৰমী, আৰু যাব সহিষ্ণুতা আছে, সুখ-সম্পদ তাৰ ওচৰলৈ আপুনি আহে। কোনোৱে হয়তো পৰিশ্ৰম কৰি, পৰিশ্ৰমৰ ফল ততালিকে নাপাব পাৰে; কিন্তু সময়ত সি তাৰ ফল ভোগ কৰিবলৈ নিশ্চয় পাবই পাব। বহুত মানুহে পৰিশ্ৰম কৰাটো অপমান বেন বোধ কৰে। এইটো তেওঁলোকৰ নিতান্ত ভুল ধাৰণা। বন্ধ হৈ থকা খাল-বিলত যেনেকৈ জোক পোকৰ সংখ্যা সবহ হয়, আৰু অকামিলা গছ গজে; সেই দৰে পৰিশ্ৰম নকৰা মানুহৰ মনো, ঘৃণীয় আৰু পাপ কৰ্ম্মৰ আকৰ হৈ পৰে। আকৌ বন্ধ হৈ থকা খালৰ পানী, বোৱাই দিলে, যেনেকৈ জোক-পোক কৰবালৈ যায়, আৰু অকামিলা গছো মৰি নাইকিয়া হয়, সোৰোপা মানুহকো তেনেকৈ সংসাবৰ পৰিশ্ৰমৰ সোঁতত

ঠেলি-হেঁচি পেলাই দিব পাৰিলে, তাৰ অঁহ-পাহ মুকলি হয়,
আৰু অভাৱ অনাটন অঁতৰি যায় ।

সেই দেখি আমি সকল কালৰে পৰা এলাহ অঁতৰাই গৈ,
শাৰীৰিক মানসিক দুয়োবিধ পৰিশ্ৰম কৰিবলৈ শিকিব
নাগে । সদায় পৰিশ্ৰম কৰিলে শৰীৰ আৰু মন, সবল আৰু
স্থস্থ হয় । জ্বৰ-ব্যাধি আদিয়ে বেগেতাই পীড়িব নোৱাৰে,
আৰু ধন-বস্তুৰো নাটনিত পৰি কষ্ট পাব নালাগে ।

১৪ ।

ব্যাকৰণ ।

শব্দ-বিধি ।

১। 'চ' আৰু 'ছ' ৰ লগত নাথোন "শ" ৰ যোগ হয় । যেনে :
— নিশ্চয় ।

১৫ ।

ৰামৰ বনবাস ।

পূৰ্বৰ কালত অযোধ্যা প্ৰদেশত, ইক্ষ্বাকু বংশৰ দশৰথ নামেৰে, এজন ৰজা আছিল। তেওঁ অতি সুশ্ৰী, স্বৰ্গ-পুষ্ট আৰু বলিষ্ঠ আছিল। কপত যেনে, গুণতো তেওঁ কোনো কালে হীন নাছিল। তেওঁ দানী, মানী, ধীৰ আৰু সৰ্ব্ব শাস্ত্ৰ বিশাৰদ, এজন পৰম পণ্ডিত আছিল।

তেওঁৰ কোশল্যা, কৈকেয়ী আৰু সুমিত্ৰা নামেৰে, তিনি জনা মহাদেৱী বা ৰাণী আছিল। কোশল্যাৰ গৰ্ভত ৰামচন্দ্ৰৰ, কৈকেয়ীৰ গৰ্ভত ভৰতৰ, আৰু সুমিত্ৰাৰ গৰ্ভত লক্ষ্মণ আৰু শত্ৰুঘ্ন নামেৰে, দুজন জঁজা লৰাৰ জন্ম হৈছিল।

সকল কালৰে পৰা, তেওঁলোক অতি সন্তু প্ৰকৃতিৰ লৰা আছিল। কোনেও কাৰো লগত, কেতিয়াও দন্দ-হাই নকৰিছিল। চাৰিও জনৰ ভিতৰত বৰ মিলা—প্ৰীতি আছিল। সকল কালতে তেওঁলোকে লিখা-পঢ়াত, ধনুৰ্বিদ্যাত, আৰু অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ পৰিচালনা কৰাত, অতি পাকৈত হৈ উঠিছিল। দানধৰ্ম্ম, ৰাজধৰ্ম্ম আদি ৰজাৰ লাগতিয়াল সকলো কথা, তেওঁলোকে ছাত্ৰ অৱস্থাতে শিক্ষা কৰিছিল।

দেখোঁতে দেখোঁতে আজি কালি কৰি, চাৰিও জন ৰাজ-কুমাৰ, যৌৱন অৱস্থাত ভৰি দিলে। একে সময়তে চাৰিও জনৰ বিবাহ হল। ৰামে, মিথিলা ৰাজ্যৰ ৰজা জনকৰ

জীয়েক সীতাক ; লক্ষ্মণে সীতাৰ ভনীয়েক উৰ্মিলাক ; ভৰতে জনক বজাৰ ভায়েক কুশধ্বজৰ জীয়েক মাণ্ডবীক ; আৰু শত্ৰুঘ্নই মাণ্ডবীৰ ভনীয়েক শ্ৰুতকীৰ্ত্তিক বিয়া কৰালে ।

বিয়াৰ অন্তিম দিনৰ পাচতে, অযোধ্যাৰ প্ৰজা আৰু পাত্ৰ-মন্ত্ৰী সকলে, বামচন্দ্ৰক যুৱৰাজ পাতিবৰ কাষে, দশবথ বজাক প্ৰাৰ্পনা জনালে । বজাই প্ৰজাৰ অনুৰোধত অতি সন্তোষ পাই, বামক যুৱৰাজ পাতিবৰ কাষে, সকলো যো-মা কৰিলে । সভাপণ্ডিতৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি যুৱৰাজ পতাৰ দিনো স্থিৰ কৰা হল ; আৰু ঢোল কোবাই ৰাজ্যৰ সকলো প্ৰজাকে, এই শুভবাতৰি শুনাই দিলে । “বামচন্দ্ৰ যুৱৰাজ হব” এই শুভ বাতৰি শুনি, তিৰী মূনিহ, লৰা-বুঢ়া, সুখী-দুখী সকলো আনন্দত উত্ৰাৱল হল । সকলোৱে অতি আগ্ৰহেৰে, সেই শুভদিনৰ শুভক্ষণলৈ বাট চাবলৈ ধৰিলে । কিন্তু—

ভবা কাম নহয় সিদ্ধি,
বাটত আছে কণাবিধি ।

দ্বিতীয় বাণী কৈকেয়ীৰ মন্থৰা নামেৰে এজনী কুঁজী দাসী আছিল । কৈকেয়ীয়ে মন্থৰাৰ মুখত জয়ে জয়ে, বাম যুৱৰাজ হোৱাৰ বাতৰি পাই, মনত বৰ বং পালে । আৰু এই শুভ বাতৰিটি দিয়াৰ কাৰণে, বাণীয়ে নিজৰ ডিঙ্গিৰ সাতসৰি ধাৰ সোলোকাই, কুঁজীক পুৰস্কাৰ দিলে । মন্থৰাই সাতসৰি ধাৰ বাণীৰ গালৈ খঙ্গেৰে দলি মাৰি দি, চিঞৰি কলে;—“পূৰ্বজন্মৰ কি পাপৰ ফলত, তোমাৰ নিচিনা আঁকৰী কুৰবীৰ মই

যৌতুকীয়া বান্দী হৈ আহিছিলোঁ। তোমাব সতিনীয়াৰব লৰা
 হব যুৰবাজ, আৰু তুমি তাৰ বাতৰি পাই, আনন্দত আত্মহাৰা
 হৈ, মোক বঁটা দিছা, তোমাব ডিগ্ৰিৰ সাতসৰি ধাৰ।। বাম
 যুৰবাজ হলে, ভবতৰ আৰু তোমাব কি গতি হব, তুমি অলপো
 ভাবি চোৱা নাইনে ?” ইত্যাদি নানান্ প্ৰকাৰে দুটা কুঁজাই,
 কুৰুঁবী কৈকেয়ীক ককৰ্থনা কৰিবলৈ ধৰিলে। কুৰুঁবীৰ মন
 ঘূৰিল। কুঁজীৰ মন্ত্ৰনাই কুৰুঁবীৰ কোমল হৃদয় শিলৰ সদৃশ
 কঠিন কৰি পেলালে। কৈকেয়ীয়ে শুধিলে, “বাক কুঁজী বাই !
 কচোন, ভবতক যুৰবাজ পতাৰ উপায় কি ?” কুঁজীয়ে বাণীক
 ঘূৰালোঁ বুলি ভাবি, মনে মনে বং পাই মিচিকীয়া হাঁহি মাৰি
 বৰ-সম্বমেৰে কলে, আইদেও ! উপায় ঢেৰ আছে। উপায়
 আচলটোৱেই আছে। পুৰণি কথা আইদেৱে পাহৰিলে
 হবলা। পাহৰিবৰো কথা। কিয়নো আজি বহুত দিন
 হল। বজাই এদিন যুদ্ধত জিকি, বৰ ক্লান্ত হৈ ঘূৰি আহি,—
 আইদেওৰ পৰিচৰ্য্যাত তৃপ্তিলাভ কৰি আইদেওক দুটা বৰ দিওঁ
 বুলি অঙ্গীকাৰ কৰা নাইনে ? আৰু আইদেৱেও সেই দুটা
 বৰ তেতিয়া নলৈ পাচত লম বুলি কোৱা নাইজানো ?”
 কৈকেয়ীৰ পূৰ্বৰ কথা মনত পৰিল। কুঁজীক তেওঁ উত্তৰ দিলে
 “হয় কুঁজী বাই ! মোৰ মনত পৰিছে। পাচে এতিয়া কি
 কৰা উচিত।” কুঁজীয়ে কলে, “মই যৌতুকীয়াবান্দী হৈ এনেই
 অহা নাই। মই তাৰ উপায় কেতিয়াবাই ঠিক কৰি থৈছোঁ।
 এটা বৰেৰে বামক চোন্ধ বহুৰ বনবাস আৰু আনটো বৰেৰে

ভৰতক যুৱৰাজ পাতিবলৈ যদি আইদেৱে বজ্জাক অনুৰোধ কৰে, বজ্জাই নিশ্চয় নিজৰ প্ৰতিজ্ঞা, কাৰ্য্যত পৰিণত কৰিবলৈ বাধ্য হব । আৰু সেয়ে হলে আমাৰো উদ্দেশ্য, অতি সহজে সিদ্ধি হব ।” কৈকেয়ীয়ে কুঁজীৰ পৰামৰ্শ মতে কাৰ্য্য কৰিবলৈ, মনে মনে দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে ।

বজ্জাই কৈকেয়ীৰ অনুৰোধ শুনি অতি আচৰিত হল । খদ্গত আৰু বেজাবত তেওঁ অস্থিৰ হৈ, পাপিষ্ঠী, পিশাচনী, বান্ধুসী আদি কথাৰে, কৈকেয়ীক গালি পাৰিবলৈ ধৰিলে । কিন্তু কৈকেয়ীৰ মন কোনো মতেই ফিৰাব নোৱাৰিলে । বজ্জাই একো উপায় নাপাই, কৈকেয়ীক কাকুতি-মিনতি কৰি বুজাবলৈ ধৰিলে । সিও নিষ্ফল হল । বজ্জাৰ এতিয়া দুই নাৱন্ত, দুই ভৰি । এফালে নিজৰ অঙ্গীকাৰ, আন ফালে প্ৰিয় পুত্ৰ ৰামচন্দ্ৰ । বজ্জাই কি উত্তৰ দিব ! তেওঁ বিবুদ্ধি হৈ খদ্গত আৰু বেজাবত অতি অস্থিৰ হল । বিমাতৃ কৈকেয়ীৰ মুখৰ পৰা ৰামচন্দ্ৰই, বজ্জাৰ অস্থিৰ হোৱা কথা জানিব পাৰি, পিতৃ-সত্য পালনৰ কাৰণে আনন্দেৰে সাজু হল । তেওঁ কলে, “নাজু আই ! পিতাৰ অঙ্গীকাৰ ৰক্ষা কৰিবৰ কাৰণে, চৌদ্ধ বছৰ বনবাস, মোৰ নিমিত্তে একো টান কথা নহয় । আৱশ্যক হলে পিতাৰ কাৰণে, মই মোৰ জীৱন পৰ্য্যন্ত উচৰ্গা কৰিবলৈ সাজু আছোঁ ।” কৈকেয়ীয়ে মনে মনে অলপ লাজ পালে, কিন্তু ফুটাই একো নকলে । ৰাম বনলৈ ওলাল । ভাতৃ-স্নেহত আৱদ্ধ হৈ লক্ষ্মণো ৰামৰ লগত যাবলৈ প্ৰস্তুত হল ।

বজ্জাৰ জীয়াবী সীতাই বনবাস কৰ্মত সহ কৰিব নোৱাৰিব বুলি ভাৱি, বামে তেওঁক পিতৃ গৃহলৈ যাবলৈ কৈছিল। কিন্তু তেওঁ কোনোমতেই সেই কথাত মান্তি হ'ব নহল।

সীতাই কলে, “সুদিনতহে পিতৃ-গৃহলৈ যোৱাৰ সময়, দুৰ্দ্দিনত যোৱা উচিত নহয়। সুদিনত পিতৃ-মাতৃ ভাই-ককাইৰ সমাদৰ চিৰদিনীয়া, কিন্তু দুৰ্দ্দিনত সি অতি খন্তেকীয়া। এতেকে, আপুনি এই দুৰ্দ্দিনত মোক আই-বোপাইৰ দৰলৈ যাবলৈ নকৰ। আপোনাৰ লগত বনবাস খটা, মোৰ পক্ষে একো কৰ্মকৰ নহয়। বৰঞ্চ সি মোৰ স্বৰ্গ-সুখৰ তুল্য। আপোনাক এৰি পিতৃ-গৃহত থকাটোহে মোৰ নবক যন্ত্ৰণা। মই ওচৰত থাকি, দিনে-নিশাই আপোনাক শুশ্ৰূষা কৰিব পাবিলে, আপোনাৰ বন-বাস কৰ্মত বহুত লাঘৱ হ'ব। এতেকে অনুগ্ৰহ কৰি এই দাসীকো লগতে লৈ যাওক।” বানচন্দ্ৰই অগত্যা এবাৰ নোৱাৰি, সীতা আৰু লক্ষ্মণক লগতলৈ বনলৈ যাত্ৰা কৰিলে।

ইফালে ৰামৰ শোকত দশৰথে ইহ সংসাৰ ত্যাগ কৰিলে। ভৰত আৰু শত্ৰুঘ্ন সেই সময়ত অযোধ্যাত নাছিল। দশৰথৰ মৃত্যু আৰু ৰামৰ বনবাসৰ বাতৰি পাই, ততালিকে অযোধ্যালৈ ফিৰি আছিল। মাক কৈকেয়ীক এই অপকৰ্মৰ বাবে বহুত তীব্ৰস্বাৰ কৰিলে। মন্ত্ৰবাইও, তাইৰ ভাগত, ভুকু, চৰ, গোব আদি বহুত পুৰস্কাৰ পালে। ভৰতে অযোধ্যাত এদিন মাথোন থাকি, ৰামক বনৰ পৰা ফিৰাই আনিবৰ কাৰণে, দণ্ডকাৰণ্যলৈ

যাত্রা কৰিলে । কিন্তু বহুত কাকুতি মিনতি কৰিলতো, বাম
আক ঘূৰি নাহিল । ঘূৰি গলে পিতৃ-সত্য পালনত ব্যাঘাত জন্মিব
বুলি, বামে ভৰতক বুজাই কৈ, অযোধ্যালৈ ঘূৰাই পঠিয়াই
দিলে ।

শোক-সন্তপ্ত হৃদয়েৰে, দশবথ আৰু বামশূন্য অযোধ্যা
শ্মশানলৈ, ভৰত উলটি আহিল ।

১৫

ব্যাকৰণ ।

সহ-বিধি ।

১। ক, ব, আৰু অ আ, ভিন্ন স্বৰৰ পাচত থকা দ্ব্য 'স' ব
ঠাইত মুৰ্দ্ধন্ত্ৰ য হয় । যেনে :—বিষয়, হিটৈতৰী, ইত্যাদি ।

২। ট, ঠ আৰু 'ণ'ৰ লগত 'ষ'ৰ মাথোন যোগ হয় । যেনে :—
বিতুঠৈ, যষ্ঠ, কৃষ্ণ, ইত্যাদি ।

৩। ই, ঈ, উ, ঊ এই চাৰিটা স্বৰবৰ্ণৰ পাচত থকা ক, খ, ত, থ,
প আৰু 'ফ'ৰ লগত 'ষ'ৰ যোগ হয় । যেনে :—পৰিকাব, দুৰ্দ্ধব,
ইত্যাদি ।

৪। ই, ঈ, উ, ঊ ভিন্ন স্বৰৰ পাচত থকা—ক, খ, ত, থ, প আৰু
'ফ'ৰ লগত 'স'ৰ যোগ হয় । যেনে :—ভষ্ম, ইষ্টাহাৰ, স্থান ইত্যাদি ।

৫। কিন্তু বাম্প শব্দটো বাম্প, এই দৰেও লিখে ।

নব-নাৰায়ণ আৰু চিলাৰায়।

কৌচ বংশৰ আদি বজা বিশ্বসিংহৰ ১৮জন পুত্ৰ আছিল।
এওঁলোকৰ ভিতৰত মল্লদেৱ, শূৰুধ্বজ, নবসিংহ আৰু
গোঁহাইকমলেই প্ৰধান।

ইংৰাজী ১৫৪০ চনত বিশ্বসিংহৰ মৃত্যু হয়। তেওঁৰ মৃত্যুৰ
সময়ত, তেওঁৰ প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় পুত্ৰ, মল্লদেৱ আৰু শূৰুধ্বজ,
সংস্কৃত শিকিবৰ কাৰণে, বাৰাণসীৰ এজন ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিতৰ
দৰত ছাত্ৰ হৈ আছিল। এই সুবিধাতে বজাৰ তৃতীয় পুত্ৰ
নবসিংহই সিংহাসন অধিকাৰ কৰি, নিজক বজা বুলি ৰাজ্যত
ঘোষণা কৰি দিছিল।

বজাৰ মৃত্যু আৰু নবসিংহ ৰাজপাটত উঠাৰ সম্বাদ পাই,
প্ৰবাসত থকা মল্লদেৱ আৰু শূৰুধ্বজ দুয়ো অতি শীঘ্ৰে কৌচ-
বিহাৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে। নবসিংহই বিনা যুদ্ধে ৰাজ সিংহাসন
এৰি নিদিওঁ বোলাত, মল্লদেৱ আৰু শূৰুধ্বজে কিছু সৈন্য
গোটাই, নবসিংহৰ লগত যুদ্ধ কৰিলে। যুদ্ধত নবসিংহ
পৰাস্ত হৈ, পিতৃৰাজ্য এৰি পলাল। মল্লদেৱে কৌচবিহাৰ
ৰাজ্যৰ বজা হৈ নব-নাৰায়ণ উপাধি ললে; আৰু ভায়েক
শূৰুধ্বজক সেনাপতিৰ পদত বৰণ কৰিলে।

শূৰুধ্বজ এজন অতি ঢোকা বুদ্ধিৰ ক্ষমতাশালী পুৰুষ
আছিল। চিলাই থাপ মাৰি কোনো বস্তু হঠাৎ নিয়াৰ দৰে,

তেওঁ অতি জঁটিল কামকো, হঠাৎ সম্পাদন কৰিব পাৰিছিল। গুৱাহাটীৰ ভবলু নৈ, ঘোঁৰাব ওপৰত উঠি, তেওঁ এদিন একে জাপে পাৰ হৈছিল বুলি, এতিয়াও মানুহে কয়। সেই দেখি প্ৰজা সকলে তেওঁৰ নাম থৈছিল চিলাবায়। আৰু শেহত এই চিলাবায় নামেৰেই, তেওঁ জন-সমাজত পৰিচিত হৈছিল।

স্বৰ্গদেৱ চুন্সেনমুঙ্গ এই সময়ত আহোম ৰাজ্যৰ ৰজা আছিল। আহোম ৰজাৰে সৈতে নব-নাৰায়ণৰ, কেইবা বাৰো যুদ্ধ হয়। শেষ যুদ্ধত কোঁচ-সেনাপতি চিলাবায়, আহোম ৰাজ্যৰ ৰাজধানী গড়গাওঁ অধিকাৰ কৰিছিল। ইয়াৰ পাচতে আহোম ৰজাৰে সৈতে কোঁচ-ৰজাৰ সন্ধি হয়। সন্ধিৰ পাচত চিলাবায় ৰাজধানী এৰি দি, সৈন্ত-সামন্ত লৈ নিজ ৰাজ্যলৈ হুঁহুকি যায়।

আহোম ৰজাৰ লগত যুদ্ধ-বিগ্ৰহ হৈ থাকোঁতেই, নব-নাৰায়ণ ৰজাৰ ভায়েক গোঁহাই-কমলাৰ তদাৱধানত, কোঁচ-ৰাজ্যৰ ৰাজধানী কোঁচ-বিহাৰৰ পৰা, উত্তৰ লক্ষীমপুৰৰ নাৰায়ণপুৰলৈকে, প্ৰায় ৩৫০ মাইল দীঘল এটা আলি বন্ধোৱা হয়। ইংৰাজী ১৫৪৭ চনত এই আলিৰ কাম শেষ হয়। কামকপৰ আৰু দৰঙ্গৰ বহুত ঠাইত ইয়াৰ ভগ্নাৱশেষে পুৰণি কোঁচ-ৰাজ্যৰ নাম এতিয়াও ঘোষণা কৰি আছে।

আহোম ৰজাৰ লগত সন্ধি হোৱাৰ পাচত ৰজা নব-নাৰায়ণে, চিলাবায়ক বহুত সৈন্ত দি, গোঁৰ দেশ আক্ৰমণ কৰিবলৈ পঠিয়াইছিল। সেই সময়ত চুলেমান কৰবাণি গোঁৰ-দেশৰ ৰজা আছিল। চিলাবায়ে প্ৰাণপণে যুদ্ধ কৰিও প্ৰতাপী নহলমান

সৈন্যক পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰিলে। মহলমান সৈন্যৰ হাতত চিলাৰায় বন্দী হল।

কোঁচ-সৈন্যক যুদ্ধত পৰাস্ত কৰি, মহলমান সৈন্যই দ্বিগুণ উৎসাহেৰে কোঁচ ৰাজ্যৰ ভিতৰ সোমাল। এই সময়ত গোটেই কামৰূপ ৰাজ্য কোঁচৰাজ্য ভুক্ত আছিল। অজৈয়, ধৰ্ম্মত্যাগী, প্ৰতিমা-ভঞ্জন কামাপাহাড়, এই সৈন্যদলৰ সেনাপতি আছিল। তেওঁলোকে নাৱেৰে আজি কালিৰ তেজপুৰলৈকে উজাই আহিছিল। বাটত আহোঁতে কামাখ্যা, হাজো আৰু আন আন বহুত ঠাইৰৰ দেৱ-দেৱীৰ মন্দিৰ লুটপাট কৰি ভাঙ্গি নষ্ট কৰিছিল। চিলাৰায় এই সময়ত গোৰ দেশত বন্দী হৈ আছিল। কিন্তু গোৰ-ৰাণীৰ অনুগ্ৰহত, মুক্ত হৈ নিজ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি আহিল।

ইয়াৰ পাচত, গোৰ দেশৰ ৰজাৰ লগত, কোঁচ ৰজা নৰ-নাৰায়ণৰ, আৰু কেইবা বাৰো যুদ্ধ হৈছিল; কিন্তু শেষ যুদ্ধত সেনাপতি চিলাৰায়ে, বসন্ত বোগৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হৈ, গঙ্গাৰ তীৰত, নদীৰ দেহ পবিত্যাগ কৰিলে। চিলাৰায়ৰ মৃত্যুৰ পাচত, নৰ-নাৰায়ণ ৰজাৰ ৰাজত্বৰ কালত, আৰু কোনো যুদ্ধ-বিগ্ৰহ হোৱা নাই বুলি কয়। কিন্তু এজন বৰ ক্ষমতাসালী বিদ্ৰোহী কোঁচ প্ৰজাই, ৰজাবে সৈতে যুদ্ধ কৰি ঘাটি, তেওঁৰ লগৰীয়া ১৪০০০ হেজাৰ মান কোঁচ প্ৰজাবে সৈতে আহোম ৰাজ্যত আশ্ৰয় লৈছিল। আজি কালিৰ উজনি আসামৰ কোঁচ বংশীয়া অধিকাংশ মানুহ এওঁলোকৰে বংশধৰ।

ইংৰাজী—১৫৮৪ চনত ৫৫ বছৰ বাজত্ৰ কবি নৰ-নাৰায়ণ
স্বৰ্গী হ'য়। এওঁৰ বাজত্ৰৰ দিনত কোঁচৰাজ্য অতি সমৃদ্ধিশালী
হৈ উঠিছিল। বঙ্গদেশৰ বংপুৰ জিলাৰ কিছু অংশ, মৈমনসিং
জিলাৰ উত্তৰাংশ, কামৰূপ, গোৱালপাৰা আৰু কোঁচ-বিহাৰ,
কোঁচ ৰাজ্য ভুক্ত আছিল। কিন্তু কোঁচ ৰাজ্যৰ এই সূচল
অৱস্থাৰ আদিমূল আছিল চিলাৰায়।

নৰনাৰায়ণ অতি নম্ৰ স্বভাৱৰ ৰজা আছিল। ভায়েক
চিলাৰায়ৰ হাতত, ৰাজ্য চলোৱাৰ সম্পূৰ্ণ ভাৰ অৰ্পণ কৰি, তেওঁ
নিশ্চিন্ত আছিল। তেওঁৰ ৰাজ্যত বিছা চৰ্চ্চা বৃদ্ধি কৰিবৰ
কাৰণে, তেওঁনৈথে যত্ন কৰিছিল। নিজ ধৰ্ম্মত তেওঁৰ বৰ
আস্থা আছিল। কালাপাহাৰে ভান্দি নষ্ট কৰা গুৱাহাটীৰ
নীলাচলৰ কামাখ্যা মন্দিৰ, তেওঁ পুনৰ সজাই দিছিল।
এই মন্দিৰত নৰ-নাৰায়ণ আৰু চিলাৰায়ৰ, দুটা শিলৰ মূৰ্ত্তি
এতিয়াও আছে।

দল-দেৱালয়ত পূজা-সেৱা চলাবৰ কাৰণে তেওঁ, বিদেশৰ
পৰা জনা-শুনা ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিত অনাই ছিল। তেওঁলোকৰ
বহুতক নিদৰ কৰি দেৱোত্তৰ মাটি দি, নিজ ৰাজ্যত চি-
হায়া কৰি বহুৱাইছিল; আৰু শৃংখল লগাই গাওঁ-ভুঁই পাতি
দিছিল। ষাঠি হেজাৰৰ মানুহৰ ওপৰত নবাব, তিনি হেজাৰৰ
ওপৰত ওমৰাও, এহেজাৰৰ ওপৰত হাজাৰী বা হাজৰিকা,
এশৰ ওপৰত শইকীয়া, কুৰিৰ ওপৰত ঠাকুৰীয়া আৰু দহ
ঘৰৰ ওপৰত দহেকীয়া আদি বিষয়া পাতি দিছিল। কৰ-

কাটল তোলা, বজাক যুদ্ধত সহায় কৰা, গোচৰ সোধা ইত্যাদিৰ ভাৱ এই বিষয়া সকলৰ হাতত আছিল।

এই জনা বজাৰ দিনতে শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱে আসাম আৰু কোঁচ-বিহাৰ অঞ্চলত মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰিছিল। এই নতুন ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰিবৰ কাৰণে বজাই অতি আগ্ৰহেৰে বহুত সুবিধা কৰি দিছিল।

নৰ-নাৰায়ণ বজাৰ দিনৰ বহুত সৰু-বৰ আলি-পুখুৰী, দল-দেৱালয়, মঠ-মন্দিৰ আদিয়ে বিশাল কোঁচ ৰাজ্যৰ পূৰ্ব-স্মৃতি আজিও জাগৰিত কৰি ৰাখিছে।

১৬।

ব্যাকৰণ।

পদ-বিধি।

১। ঞ, ব, ষ, এই তিনিটা আখৰৰ পাচত ন থাকিলে, "ন" ব ঠাইত "ণ" হয়। যেনে :--ঘোষণা, বণ, ঞ্ণ, ইত্যাদি।

২। এই তিনিটা আখৰ আৰু "ন" ব মাজত য, ৰ, হ, ঙ, কবৰ্গ, পবৰ্গ আৰু স্বৰ বৰ্ণ থাকিলেও "ন" ন হয়। যেনে :--প্ৰবীণ নাৰায়ণ, গ্ৰহণ ইত্যাদি।

সংস্কৃতৰ পৰা নোলোৱা অসমীয়া শব্দত কিন্তু এই নিয়ম খটাব নোৱাৰি যেনে :--বৰবানী।

৩। ট, ঠ, ড, ঢ আৰু ণ, এই কেইটা আখৰেৰে মুক্ৰিয়া "ণ" ব হৈ যোগ হয়। যেনে :—ঘণ্টা, কণ্ঠ, চণ্ড, ইত্যাদি।

৪। গান শব্দৰ বাহিৰে "গ"ৰ পাঁচত সদায় মুক্ৰিয়া ৰ হয়। যেনে : গগনা, গণিকা।

৫। জ্বীনিক্ত "নী"ৰ ঠাইত "নী" নহয়। যেনে :—চমাবনী কমাবনী।

তপস্বিক ।

১। ঈশ্বর ।

(১)

ঈশ্বরে অজিলে বেলি, দিনে বদ দিয়ে,
নিশাৰ আন্ধাৰ ঠেলি কৰবালৈ নিয়ে ।
সুখী-দুখী সক-বৰ কাকো নিঘিনায়,
সকলোকে সমভাৱে পোহৰ বিলায় ।

(২)

ঈশ্বৰে অজিলে চন্দ্ৰ, সূৰ্য্য জ্যোতিৰে,
জ্যোতিৰ্ময় হই নিজে জেউতি বিতৰে ।
গ্রহ-ভৰা বোৰে নিতে তিৰ্‌বিৰ্‌ কৰি,
চাৰিও কাষৰে থাকে জোনকে আবৰি ।

(৩)

ঈশ্বৰে অজিলে সউ স্থনীল আকাশ,
আদি-অন্ত-মধ্য কোনে কৰিব প্রকাশ ?
চন্দ্ৰ-সূৰ্য্য গ্রহ-ভৰা সাৰটি বুকতে,
কত যুগ-যুগান্তৰ আছে আলাসতে ।

(৪)

ঈশ্বৰে অজিলে বায়ু, নেদেখি চকুৰে,
নহলে যি শ্বশ্তেকতে জীৱ পৰি মৰে ।
মুখ-ডিম্বি হাত-ভৰি নাই চকু-কাণ,
তথাপিহো বনী নাই বায়ুৰ সমান ।

(৫)

ঈশ্বৰে অজিলে অগ্নি, যাৰ জ্যোতি লই,
আন্ধাবতো ফুৰেঁ। আগি চকুলগা হই ।
যাৰ উত্তাপেৰে কৰেঁ। বান্ধন-বাঢ়ন,
নহলে যি জগতত জীয়াতে মৰণ ।

(৬)

ঈশ্বরে অজিলে জল, গোটেই জগতে
বহুকপী বেশ্ যাৰ দেখিছে সততে।
নই বিল সাগৰৰ পৰা উঠি বায়,
ভিন্ন কপ ধৰি পুনু আকাশ বগায়।

(৭)

ঈশ্বৰে অজিলে এই বিশ্ব সমাগৰা,
নই-বিল সৰোবৰ পৰ্বতেৰে ভৰা।
জীৱ-জন্তু ফল-মূল যত যিটো লাগে,
ঠায়ে ঠায়ে ভিনে ভিনে আছে ভাগে ভাগে।

(৮)

ঈশ্বৰে অজিলে খাচু, কতনো বিধৰ,
যাক ভুঞ্জি তৰে জীৱ এই জগতৰ।
তিতা-কেহা মিঠা-জ্বলা নানা তবহৰ,
তেঙ্গা বা লুনীয়া আৰু মুখ কচিকৰ।

(৯)

ঈশ্বৰে কৰিলে দান মন-বুদ্ধি-জ্ঞান,
যাৰ সহায়েৰে নৱ জীৱৰ প্ৰধান।
বায়ুযান বাষ্পবথ যিহৰ বলত,
এ মাহৰ বাট বুলি যায় এ দিনত।

(১০)

নেদেখা নুশুনা আক যত যিবা আছে,
সকলোৰে স্ৰষ্টা তেওঁ, তেৰে' সংহাৰিছে ।
অনাদি অনন্ত তেওঁ কিদিম চিনাকি,
এই বিশ্ব-ব্রহ্মাণ্ডৰ তেৰে'ই গৰাকী ।

২ । আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা ।

(১)

আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা, ভাৰত প্রজাৰ,
গাৰে' গাৰে' হয় যেন শিক্ষাৰ বিস্তাৰ ।
প্রত্যেক ঘৰতে যেন জ্ঞান-বস্তু জ্বলি,
সুখ-সমৃদ্ধিৰ হয় দুৱাৰ মুকলি ।

(২)

আমার বজার ইচ্ছা, ভারত প্রজাই,
উজু সঁজুলিবে যেন সংসার চলায়।
কঠিন কামকো যেন কল-কৌশলেবে,
উজু করি লব পাবে বিদ্যার বলেবে।

(৩)

আমার বজার ইচ্ছা, উচ্চ আকাঙ্ক্ষাই,
প্রজার মনত যেন লব পাবে ঠাই।
উচ্চ নীতি উচ্চ ভাব উচ্চ ধারণা,
প্রজার মনত যেন খেলে নিবন্তর।

(৪)

আমার বজার ইচ্ছা, নগরে চহবে,
নিবোগী প্রজাবে যেন দেশ ভরি পাবে।
স্বাস্থ্যের বিধান দেখি প্রতি ঘবে ঘবে,
মাঝি-মরকেও যেন দূরতে আঁতবে।

(৫)

আমার বজার ইচ্ছা, ভারত প্রজাই,
শিক্ষার সমান ভাগ যেন সরে পায়।
সুখী-দুখী সক-বব জাতি বা অজাতি,
শিক্ষার সুবিধা যেন পায় ঘবে পতি।

(৬)

আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা, শিক্ষাৰ কাৰণে,
কৰিব সুবিধা তেওঁ যত পাৰে মানে ।
জ্ঞানৰ পোহৰ পালে সকলো প্ৰজাই,
লভিব পৰম প্ৰীতি আমাৰ বজাই । *

১৭ । ব্যাকৰণ ।

তদ্ধিত প্ৰত্যয় ।

১। শব্দৰ পাচত, বেলেগ বেলেগ অৰ্থত, যিবোৰ আধৰ বা প্ৰত্যয়
বা শব্দাংশ যোগ কৰি, সংজ্ঞা শব্দ বা বিশেষণ শব্দ গঠিত কৰা হয়;
তাকে তদ্ধিত প্ৰত্যয় বোলে। যেনে :—সাধু+তা=সাধুতা ।

২। তদ্ধিত প্ৰত্যয় দুবিধ :—সংস্কৃত তদ্ধিত প্ৰত্যয় আৰু অসমীয়া
তদ্ধিত প্ৰত্যয় ।

৩। সংস্কৃত শব্দৰ লগত, সংস্কৃত তদ্ধিত প্ৰত্যয়ৰ যুক্ত হয়। যেনে :—
শিব+অণ্=শৈব ।

৪। অসমীয়া শব্দৰ লগত অসমীয়া তদ্ধিত প্ৰত্যয়ৰ যোগ হয়।
যেনে :—সুখ+ঈয়া=সুখীয়া ।

৫। এই পাঠ দুটাত থকা সংস্কৃত আৰু অসমীয়া তদ্ধিত প্ৰত্যয়
বোৰ উলিওৱা ।

আমাৰ সম্ৰাট পঞ্চম জৰ্জে কলিকাতা বিশ্ব-বিদ্যালয়ৰ অভিনন্দন পত্ৰ
পাই যি উত্তৰ দিছিল, তাৰ সহায় লৈ লিখা ।

৩। জাতীয় সঙ্গীত।

(১)

বাখিবা কুশলে প্রভু বজ্রাক আমার,
অতি সাধু বজ্রা তেওঁ দয়ার আধার।
কবিবা দীর্ঘায়ু প্রভু বজ্রাক আমার,
বাখিবা কুশলে প্রভু বজ্রাক আমার।

(২)

ধন জয়-যশস্তাবে গহণা পিন্ধাই,
দীর্ঘদিন ইভরত বাখিবা জীয়াই।
কবে যেন সুশাসন আপোন প্রজাব,
বাখিবা কুশলে প্রভু বজ্রাক আমার।

(৩)

ভাল বস্তু আছে যত প্রভু-ভঁবালত,
আনি দিবা সকলোকে বজ্রাব হাতত।
লভে যেন অনুগ্রহ ককণা তোমাব,
বাখিবা কুশলে প্রভু বজ্রাক আমার।

(৪)

আপোন বিধান যেন কবি সমর্থন,
দিয়ে সকলোকে তেওঁ যুগুত কাষণ ;
মনে-চিতে গাবলই মঙ্গল বজ্রাব,
বাখিবা কুশলে প্রভু বজ্রাক আমার।

৪। তুমি আৰু মাটি ।

আহিছা মাটিৰ পৰা মাটি হবাগই,
 কিয় বেয়া পোৱা ভেস্তে মাটি হবলই ?
 মাটিক কৰিছা তুমি কত অত্যাচাৰ,
 মাটিয়ে তথাপি জানো কয় একেধাৰ ?
 মৃতিকাৰ দৰে ধৈৰ্য্য সদায় ধৰিবা,
 প্রকৃত বীৰৰ নাম তেহে তুমি পাবা ।
 বিজনে বলেৰে গাব দেশ কৰে ছনু,
 নহয় প্রকৃত বীৰ জানিবা সিজন ।

৫। সন্তোষ ।

জ্ঞানীয়ে সন্তোষ হয় অতি অলপত,
 ধাৰ্ম্মিকৰ বঙ্ হয় অধিক ভাগত ।
 উদাসীন ধৰ্ম্মীয়ে প্ৰাণৰ কাৰণে,
 কিঞ্চিৎ আহাৰ পালে থাকে মনে মনে ।
 ঘাম বাজ হলে পূৰে যুবাৰ উদৰ,
 লোভীয়ে নাৰাখে ঠাই উশাহ লবৰ ।

১৮। ব্যাকৰণ।

কাৰক।

- ১। বিশেষ্য বা সংজ্ঞা শব্দৰ দুই বচন :—
 - (১) এক বচন ; যেনে :—লব।
 - (৩) বহুবচন ; যেনে :—লবাবোৰ।
 - ৩। কাৰক ৭টা :—
 - (১) কৰ্ত্তা ; যেনে :—মই দিলোঁ।
 - (২) কৰ্ম্ম ; যেনে :—ৰামক দিলে।
 - (৩) কৰণ ; যেনে :—হাতেৰে দিলোঁ।
 - (৪) সম্প্রদান ; যেনে :—হাতৰ পৰা আনা।
 - (৬) সম্বন্ধ ; যেনে :—হাতৰ নথ।
 - (৭) অধিকৰণ ;—যেনে :—হাতত বাধা।
 - ৩। এই পাঠটোত থকা সংজ্ঞা শব্দবোৰ উলিওৱাঁ ; আৰু কোনটো শব্দৰ কোন কাৰক, আৰু কোন বচন কোৱাঁ।
 - ৪। আটাই কেইটা কাৰক থকা এটা বাক্য ৰচনা কৰাঁ।
-

৬। ধনী কোন ?

পৰ-উপকাৰ কৰে অজ্ঞিত ধনেৰে,
জ্ঞানী জনে সিজনে ধনী বুলি ধৰে।

৭। কুলান্দ্ৰাব কোন ?

বহু যতনেৰে কৰে ধন উপাৰ্জন,
সাঁচতীয়া কৰি থয় নকৰে ভগন
যতনেৰে শিকে বিছা নাই ব্যৱহাৰ,
সংসাৰত ইদুজন অতি কুলান্দ্ৰাব ।

৮। মহাত্মা ছাদিব নীতি-কুসুম উদ্ভাৱনৰ
(গোলেস্তাব) কেই পাহমান তল-সৰা ।

(১)

ধীৰেৰে কৰিবা কাম অস্থিৰ নহবা,
কাৰ্য্যসিদ্ধি কলতেহে হাতে হাতে পাবা ।

(২)

যেতিয়া যি কথা কোৱা ভাবি-চিন্তি কৰা,
তেহে সমাজৰ তুমি সন্মান লভিবা ।

(৩)

যি জনে দুৰ্ঘটৰে সৈতে মিলা-প্ৰীতি কৰে,
নিজৰ অহিত তেওঁ নিজে চিন্তি মৰে ।

(৪)

খুঁচৰি পবৰ দোষ লাজ দিয়া বেয়া,
অনিষ্টত বাজে তাত লাভ নাইকিয়া।

(৫)

জ্ঞান-বিজ্ঞা-ধন আছে নাই ব্যৱহাৰ,
থকা-নথকাৰ পৰা কিবা উপকাৰ ?

(৬)

বাহুত শক্তি নাই যুঁজেগৈ বলীৰে,
শত্ৰুক আনন্দ দিয়ে আত্ম শোণিতেৰে।

(৭)

মুখ ই ক্ষমতা আৰু অৰ্থ যদি পায়,
ভাল বেয়া সকলোৰে ধৈৰ্য্য হেৰুৱায়।

(৮)

অন্ধৰ হাতত বন্তি পথ দেখে লোকে,
ব্যৱহাৰ হীন বিজ্ঞা বুদ্ধিহীনে শিকে।

(৯)

বেবৰ জীৱত কথা কৰা সাৱধানে,
বেবৰ সিকালে কোন আছে কোনে জানে ?

(১০)

নোৱাৰিলে বলে শত্ৰু কৌশলে চলেৰে,
দুৰ অভিসন্ধি সিদ্ধি মিত্ৰৰূপে কৰে।

(১১)

জনা কথা মাথোঁ কবা জন-সমাজত,
ভুল কলে খাবা ঘাটি পৰিবা লাজত ।

(১২)

দুৰ্জনৰ প্রশংসাত মুখ মুগ্ধ হয়,
জনা লোকে দুৰ্জনেৰে কথাকে নকয় ।

(১৩)

অর্থ বা বলেৰে হলে কাম সম্পাদন,
বিপদত নেপেলাবা মনুষ্য-জীৱন ।

(১৪)

যদিও দুৰ্ব্বল শত্ৰু, কি বিশ্বাস তাৰ,
চল পালে অপকাৰ কৰিব তোমাৰ ।

(১৫)

ধনী-মানী হয়ো যদি উচ্চপদ পায়,
লুভীয়াক লোভে তেও এবিধে না যায় ।

(১৬)

সমর্থ থাকোঁতে কৰি থলে উপকাৰ,
সময়ত তেহে হিত চিন্তিব তোমাৰ ।

(১৭)

শত্ৰু পৰামৰ্শ শুনি বন্ধু যদি এৰে,
নিজ-কৰ্মফল-ভোগ অচিৰতে কৰে ।

(১৮)

নিসিঁচে শস্ত্রৰ গুটি মাটি চহি এৰে,
তেনে কুবকক লোকে মূৰ্থ বুলি ধৰে ।

(১৯)

ধান নেথাকিলে মিছা খেবৰ যতন ।
মন নেবান্ধিলে মিছা দেহৰ বন্ধন ।

(২০)

বহু যতনেৰে অৰ্জা বন্ধু-বন্ধু-ধন,
জ্ঞানীজনে খন্তেকতে নকৰে ভগন ।

(২১)

ধন-ধান থকা নৰে বুজিব নোৱাৰে,
দুখীয়াৰ দুখ কত, কিয় দুখ কৰে ?

(২২)

মুখৰ সহানুভূতি দিলে লাভ নাই,
হাতে কামে লাগিলেহে উপকাৰ পায় ।

(২৩)

নাখাবা ঔষধ যদি বিশ্বাস নহয়,
তেনে ঔষধৰ পৰা অনিষ্টহে হয় ।

(২৪)

মূৰ্খেৰে কৰিলে বাস মূৰ্থ হই যায়,
পণ্ডিতৰে সতে হলে পণ্ডিত বোলায় ।

(২৫)

যি জনে নিজক নিজে চলাব নোৱাৰে ।

পৰব কৰ্ত্তব্য তেওঁ কিয় লই মৰে ?

(২৬)

ঐশ্বৰ্য্যত অহঙ্কাৰী বিমৰ্ষ দুখত,

আসক্তি কেতিয়া তেন্তে হব ধৰ্মমত ।

(২৭)

আপোন হৃদয় চিৰি বস কৰে দান,

আছে কোন দাতা কোৱা খাজুৰি সমান ?

৯। দিল্লী-দৰবাৰ ।

(১)

ভাৰতৰ ৰাজলক্ষ্মী হস্তিনাপুৰত,

শোভিছিল অতীজত ভাৰত কিৰীটি ।

ওচৰতে ইন্দ্ৰপ্ৰস্থ—দ্বাপৰ যুগত,

পঞ্চ পাণ্ডৱৰ যত আছিল বসতি ।

(২)

ৰাজসূয় যজ্ঞ যত, ধৰ্ম্ম যুধিষ্ঠিৰে,

প্ৰতাপেৰে কৰিছিল মিলি পঞ্চ ভাই ।

একছত্ৰী বজা হই নীতি-নিয়মেৰে,

শাসিছিল যব পৰা শাস্তি বেণুবাই ।

(৩)

চঞ্চলা প্রকৃতি এৰি এদিন ইপুৰি,
বিৰাজিলে ওচৰতে দিল্লী চহৰত !
নতুন বৰণ পাই, নৰোল্লাস্ ধৰি।
মুগ্ধ হল বাজলক্ষ্মী নতুন প্রেমত।

(৪)

বাজিল ছন্দুতি পুনু নর সজ্জাটৰ,
নাম যাব আকবৰ জগত বিখ্যাত।
দিল্লীৰ ঈশ্বৰ কিম্বা জগত ঈশ্বৰ
বুলি কৰিছিল যাক সবে প্রাণপাত !

(৫)

কতনা বছৰ গল, যুগ-যুগান্তৰ,
ভাৰতৰ বাজলক্ষ্মী এৰি ই ভাৰত।
কুপুত্র নেওচি গই লগুন নগৰ,
শোভিছিল অতদিন মনৰ দুখত।

(৬)

পবিল মনত পুনু ছখুণী ভাৰত,
অজ্ঞানিত অপৰাধ ক্ষমিলে জননী।
উপনীত হল আহি দিল্লী চহৰত,
নিবাকিলে পুণ্যযজ্ঞ পুনু ই ধৰণী।

(৭)

উনৈশ্ শ এযাব চন্ বাব ডিচেম্বৰ,
ছাব্বিশ্ আঘোণ বাব মঙ্গল সপ্তমী ।
নৃপতি পঞ্চম জৰ্জ বাজ-বাজেশ্বৰ,
দিল্লীত সত্ৰাট বুলি দিলেহি জাননী ।

(৮)

পিন্ধিলে মুকুট উঠি শিঙ্গৰি ঘৰত,
বাজদণ্ড ধৰি নিজে কৰিলে ঘোষণা ।
বঙ্গত বিভোল হল জননা ভাৰত,
পূৰ্ণ হোৱা দেখি পুনু বাঞ্ছিত কামনা ।

(৯)

মুঠতে পঞ্চাশ্ লাখ শিঙাৰ কাৰণে,
মহাবাজ বাজেশ্বৰে কৰিলে অৰ্পণ ।
আগলৈকো এই দৰে বহুবে বহুবে,
আদেশিলে দিবলই হলে অনাটন ।

* * * * *

(১০)

মহামহোপাধ্যায় চামচুল-উলেমা, (১)
গুণব গোবৰ পদ আছে যি সবৰ ।
সকলোকে মহাবাজে দিলে বৃত্তি বঁটা,
বিজ্ঞাৰ গোবৰ জনা—দয়াৰ সাগৰ ।

(১) পাঠী-আবদী জনা বিদ্বান্ মোলবিৰ উপাধি ।

(১১)

নোরাবি সৃজিব ধাব বন্দি যত আছে।
মুক্তি দিবলই নৃপতিয়ে আদেশিলে।
সৃজিব সিসর ধাব বজাব ভাঙাবে,
দয়াব সাগর জুড়ে দয়া প্রকাশিলে।

(১২)

ঘোষণা কবিলে আক সন্নাটে শেহত,
ভাৰতৰ ৰাজধানী দিল্লীলই যাব।
চিফ্ কমিচন্ হব আসাম দেশত,
ছিন্নবন্দে যুক্ত হই গবৰ্ণৰ পাব।

(১৩)

উৰিয়া, বেহাৰ আৰু ছোটনাগপুৰ,
দুৱলীয়া 'লাটে' নিজে কৰিব পালন।
সুখ-সমৃদ্ধিৰ বাট ইহ ভাৰতৰ,
নিশ্চয় মুকলি হব, হব সৃশাসন।

(১৪)

অশাস্তিৰ গুপ্তানল কিবা কাৰণত,
জ্বলিছিল ভাৰতত বিদ্যুত বেগেৰে।
বহুত প্ৰাণীৰ প্ৰাণ গল অবাবত,
নুমুৰালে মহাৰাজে দয়া সলিলেৰে।

(১৫)

দয়াৰ আধাৰ জৰ্জ ! দয়া অৱতাৰ,
 দয়াৰে মুহিছা মন ভাৰত প্ৰজাৰ ।
 দয়াৰ গুণত তুমি পালিবা সংসাৰ,
 দয়াই তোমাৰ ৰজা ! ৰাজ অলঙ্কাৰ ।

১৯। ব্যাকৰণ।

১। বিভক্তি—৭টা। যেনে :—

(১) প্ৰথমা—ই, এ ;	(২) দ্বিতীয়া—ক ;
(৩) তৃতীয়া—এৰে, ঘাৰা ;	(৪) চতুৰ্থী—লৈ ;
(৫) পঞ্চমী—পৰা ;	(৬) ষষ্ঠী—ৰ
(৭) সপ্তমী—ত ।	

২। পুৰুষ—৩টা। যেনে :—

- (১) প্ৰথম পুৰুষ—মই, আমি ।
- (২) দ্বিতীয় পুৰুষ—তুমি, তোমালোক ।
- (৩) তৃতীয় পুৰুষ—সি ; সিহঁত ।

৩। এই পাঠটোত থকা ২০টা সংজ্ঞা, আৰু ২০টা সৰ্বনাম শব্দ
 বাচি উলিওৱাঁ ? কোনটোৰ কি পুৰুষ কোৱাঁ। কোনটোত কি
 বিভক্তি লগলাগি আছে, দেখুৱাই দিয়াঁ।

১০। পৰোপকাৰ।

মনুষ্য জীবন ধৰি কিয় হেৰা ভাই !

সদা তুমি স্বার্থপৰ হোৱা ?

পৰৰ ভাৱনা কিয় অকণিও নাই,

পৰ নামে কিয় কোঁচ খোৱা ?

ইজন আপোন মোৰ সেই জন পৰ,

হোৱা কিয় এনে ক্ষুদ্ৰমনা ?

নাই আত্ম-পৰ ভাৱ মহৎ লোকৰ,

নিজ স্বার্থ নকৰে কামনা ?

সদায় মনত ভাবে পৰবেহে হিত,

অকণিও সঙ্কীৰ্ণতা নাই ;

পৰৰ দুখত সদা বিয়াকুল চিত,

ভাবে তাৰ কতনা উপায়।

সকলো শাস্ত্ৰৰে মত পৰ উপকাৰ,

সেইটিহে আচল ধৰম ;

দয়ালু পুৰুষ মানুহৰ অলঙ্কাৰ,

স্বার্থপৰ পশুবো অধম।

আছিলে দয়ীচি মুনি ভাৰত বিখ্যাত,

পৰ অৰ্থে জীবন এৰিলে ;

বাখিলে অক্ষয় কীৰ্ত্তি এই জগতত,

নবতনু সফল কৰিলে।

শঙ্কৰ-মাধৱ দুয়ো বিজ্ঞাৰ সাগৰ,
 সাক্ষাতেই দয়া অৱতাৰ ;
 পৰ-উপকাৰ মহাব্ৰত জীৱনৰ,
 পালি হল গৰিও অমৰ ।
 এনে মহা সাধুলোক কতনা আছিলে,
 পৃথিৱীৰ উজ্জল বতন ;
 সংসাৰত কত শত শুকাৰ্য্য সাধিলে,
 ৰাখিলে কীৰ্ত্তি অমৰণ ।
 তুমিহে কিয়নো ভাই নীচমনা হল,
 পৰহিত নাভাৱা মনত ;
 নম্বৰ জীৱন হায়, তাক পাহৰিলা,
 আছা আজি স্বাৰ্থৰ মোহত ।
 মোৰ মোৰ বুলি কিয় মৰা অকাৰণে ?
 নিজাববুল একোৱেই নাই ;
 নাৱাৰ লগত একো পাপ পুণ্য পিনে,
 জানিও নাজানা কিয় ভাই ?
 এতেকতে এৰি দিয়া স্বাৰ্থ মায়াজাল,
 সকলো আপোন বুলি ধৰা ;
 পৰ উপকাৰ হেতু যেন চিবকাল,
 নিজৰ জীৱন আগ কৰা ।

১১। মহাবয় ।

(১)

খলিফা আলির প্রাণ যেতিয়া চলেবে,
 দুর্জন অধমে ললে শাণিত অন্তরেবে :
 দুটি পুত্র বল মাগে নাতি বহুলব, (১)
 হাচান-ভুচেন নামে শেষ বংশধর ।

(২)

জ্যেষ্ঠ পুত্র হাচানক পিতৃ আসনত,
 খাপিলে বাইজে মিলি খলিফা প্রদত্ত ;
 নহল সন্তোষ কিন্তু কপট-চিঠীয়া,
 চিঠীয়ার অধিপতি রাজন মাঝিয়া ।

(৩)

যুদ্ধব কাৰণে সাজু চিঠীয়া রাজন,
 ওলাল হাচানো লই সৈন্য অগধন
 হাচানে সৈন্যক দেখি বিদ্রোহী বাটত,
 জানিলে বিষম ফল হব ই যুদ্ধত ।

(৪)

সিহেতু পঠালে দূত আলির নন্দন,
 বিনা যুদ্ধে হয় যাতে ছুয়োবো মিলন ।
 সন্ধির প্রস্তাব হল কবিলে স্বাক্ষর,
 মাঝিয়া খলিফা হল ইচ্ছাম রাজ্যর ।

(৫)

অলকুফা চহৰৰ ৰাজ ভৰালত, (১)

যি আছিল পালে তাকে হাচানে ভাগত ।

পাৰশ্য ৰাজ্যৰ আৰু ক্ষুদ্ৰ এভাগৰ,

খাজানাও পাব তেৱেঁ হ'ল ই ঠাৱৰ ।

(৬)

মাবিয়া এদিনো কিন্তু নিশ্চিন্ত নাছিল,

এজিদ্ পুত্ৰৰ অৰ্থে নিতে ভাৱিছিল ।

কিকপে এজিদে পাব খলিফাৰ পদ,

কিকপে হাচান হ'ব আগতে নিহত ।

(৭)

পিতৃৰ ভাৱনা বুজি এজিদে মনৰ,

কৰিলে সঙ্কল্প এক নীচ কৰমৰ ।

বলেৰে চলেৰে লই হাচানৰ প্ৰাণ,

বাখিম নিশ্চয় মই বংশৰ সন্মান ।

(৮)

আছিল জায়েদা নামে পত্নী হাচানৰ,

ষিতিয়া ঘৰিণী অতি চঞ্চল ভাবৰ ।

বুজিব এজিদে পাৰি জায়েদাৰ মন,

মাৰমুনা নামে ভিৰী কৰিলে প্ৰেৰণ ।

(১) অলকুফা—আবব দেশৰ এখন সৰু চহৰ ।

(১০)

“কৌশলেৰে বধ যদি হাচানৰ প্ৰাণ,
লক্ষ স্পৰ্শমুদ্ৰা তোক কৰিম প্ৰদান।”

শুনি ই আশাৰ বাণী মায়মুনা তিব্বী
কৌশলেৰে ফুচুনালে জায়েদা সুন্দৰী।

(১০)

আশাৰ বন্দিনী হই জায়েদা কুৰ্ব্বী,
“বধিম স্বামীৰ প্ৰাণ” পঠালে বাতৰি।
সভিনীয়ে যত্নে থোৱা পবিত্ৰ জলত,
মিহলাই থলে বিহ ভৰ দুপৰত।

(১১)

ভৃষ্ণাত আতুৰ হই আলিৰ কোৰ্বে,
নিজহাতে বিহ-পানী খালে হেঁপাহেৰে।
দেখোঁতে দেখোঁতে বীৰ হল অচেতন,
আত্মা-পক্ষী এৰিগল নখৰ জীৱন।

(১২)

পাপিনী জায়েদা লই স্বামীৰ পবাণ,
চিৰীয়া ৰাজ্যলৈ নিজে কৰিলে প্ৰয়ান।
পাটবাণী হলোঁ বুলি মনৰ বদন্ত,
উপনীত হল নিজে ৰাজ ভৱনত।

(১৩)

শত্ৰুক নিৰলে চাই ঘৃণাৰ চকুৰে,

“স্বামী-ঘাতিনীক কলে এজিদ্ কোৱঁবে।

“বধিলি আপোন স্বামী আপোন হাতেৰে,
পাটবাণী কৰোঁ। তোক কোন সাহসেৰে ?

(১৪)

ইদৰে সম্বোধি পাচে স্তম্ভীক্ৰ অস্ত্ৰেৰে,

স্বামী-ঘাতিনীক বধ কৰিলে কোৱঁবে।

পাপৰ নিকৃতি কতো সংসাৰত নাই,
বিধিৰ বিধান চোৱাঁ। কোনে বুজি পাই।

(১৫)

ইমাম্ হাচান বধি বিঘ্ৰ প্ৰয়োগেৰে,

হুচেন বধৰ জাল পাতিলে চলেৰে।

এঘটি হিজৰী দহ মহৰম মাহৰ

তুমুল সংগ্ৰাম হল হুচেন এজিদৰ।

(১৬)

হুচেনৰ মাথো যুদ্ধা জন বাসন্তৰ,

পঞ্চ সহস্ৰৰে হল সংগ্ৰাম বিস্তৰ।

ভেঁটিলে এজিদে বাও পানী সংগ্ৰহৰ,

একে একে হল ভক্ষ্য শত্ৰুৰ অস্তৰ।

(১৭)

জল জল জল বুলি ইউফ্রেটিচ্ তীবত,
তাজিলে হুচেনে প্রাণ শত্রুর হাতত ।
কাব্বালা প্রাস্তবত ইমাম্ বংশব,
ধ্বংসব কীরিতি বল যুগ যুগান্তব ।

(১৮)

সুন্ন'বি ই দুর্ঘটনা মহবম মাহব,
মঙ্গল কামনা কবি ইমাম্ বংশব ।
নামাজ কোবাণ পঢ়ি ধৰম কৰ্ম্মেবে,
আজিও মহবম্ তিথি শ্রদ্ধাবে আচবে ।

১২ । আশোক আৰু যুদ্ধা ।

“মোৰ আৰু সাধাবণ প্রজাব মাজত,
বিজাওঁ নিবলে যদি নেদেখোঁ প্রভেদ ;
ধন-জন-বাজ্য আদি দুদিনীয়া বস্তু,
দেহাব লগতে অন্ত হব ই সকলো ।
মুদিলে দুচকু এই বাজ্য আভবণে,
অশুচি দেহাত আৰু জেউতি দিবনে ?

কিয় তেন্তে মোৰ হেৰ অধৰমী মন,
 অস্থায়ী বিভৱ লই হইছ বলিয়া ।”
 ইদৰে মনত ভাৱি অশোক ৰাজন,
 এদিন দুপৰ নিশা আপোন শয্যা’ত,
 বিমৰ্ষ ভাৱেৰে উঠি বহিল হঠাৎ ।
 “অশোক মোৰেণে নাম শোক নাইকিয়া,
 শোকৰ কাৰণ কিন্তু অলেখ প্ৰজাৰ
 আজিও মনত আছে কলিঙ্গ দেশৰ,
 হাঁ-হাঁ-কাৰ ধ্বনি সেই নিৰ্দোষী জনৰ ;
 দুদিনীয়া ধন-জন ৰাজ্যৰ কাৰণে,
 অলেখ প্ৰাণীৰ প্ৰাণ অব্যবত বধা ।
 নোৱাৰোঁ। থাকিব আক চাওঁগৈ চকুৰে,
 কৰোঁগই উপকাৰ সাধ্যমতে কিবা,
 সময় থাকোঁতে গই দুখীয়া প্ৰজাৰ,
 জামু-সূৰ্য্য অস্ত মোৰ যাওঁ যাওঁ প্ৰায় ।”
 ইদৰে মনতে ভাৱি শয্যা ত্যাগ কৰি,
 গুপ্তদ্বাৰ মেলি বজা এৰিলে কাৰেঙ্গ ।
 অমাবস্থা দ্বিপ্ৰহৰ ঘোৰ অন্ধকাৰ,
 বাট-পথ কাকো কতো নেদেখি একোকে ।
 উমানে উমানে গই পালে ৰাজ পথ,
 “ভূত নে মানৱ, কোন ?” স্তম্ভিলে প্ৰহৰী ।
 “মহাৰাজ অশোকৰ গুপ্তচৰ মই”

উত্তৰিলে মহাবাজে কোমল মাতেৰে।
 নিজৰ কৰ্ত্তব্য সাধি বজাৰ প্ৰহৰী
 আন বাটে গুচি গল, গুপ্তচৰ বুলি,
 নকৰিলে ধব্-মাৰ্ কোনো অপঘাত।
 ধীৰে ধীৰে মহাবাজে ছদ্মৰ বেশেৰে,
 ইহ পৰকাল ভাবি যাওঁতে যাওঁতে,
 ধিমিকি ধিমিকি জ্বলা জেউতি বস্ত্ৰৰ
 পৰিল চকুত; গল এৰি বাজপথ
 ক্ষুদ্ৰ এটি ভগা পঁজা দেখিলে আগতে।
 অপেক্ষি খন্তেক “কোন আছে ভিতৰত”
 বুলি সম্বোধিলে। “অবাৰিত দ্বাৰ মোৰ,
 ইহেন গভীৰ নিশা কোন তুমি কোৱা?
 ইচ্ছা যদি প্ৰবেশৰ বাধা নাই তাত।
 নোৱাৰোঁ। উঠিব কিন্তু বৃদ্ধা অতি মই,
 আই। কোন সাদৰেৰে দিছোঁ অনুমতি।”
 কৰিলে উত্তৰ বৃদ্ধা অতি ধীৰে ধীৰে।
 নকৰি দ্বিকল্পিত আৰু খন্তেকো নবহি,
 প্ৰবেশিলে মহাবাজে বৃদ্ধাৰ পঁজাত।

“দস্যানে তক্ষৰ উস্ কোৱা কোন তুমি
 কিবা আছে কিবা নিবা ওৰ্ত্তাগিনী মই;”
 দুখুনী বৃদ্ধাই দেখি সুধিল খন্তেৰে
 “দস্য বা তক্ষৰ আই নহওঁ নহওঁ,

“সঁচাকৈয়ে কৰিবানে ছখ বিমোচন ?

কৰাঁ তেন্তে আনি দিয়া ছুটি পুত্ৰ মোৰ ।

যমৰ সদৃশ তৰ দূতে ধৰি যাক

নিছিল বলেৰে বান্ধি কলিঙ্গ যুদ্ধলৈ ।

দিয়া তেন্তে বজা মোৰ ছুটি পুত্ৰ দান ;

নোৱাৰিলে দিব দান কলুষিত হব,

কলুষিত হব নাম তোমাৰ ৰাজন ।

কলিঙ্গৰ ৰাজকন্যা আহি তৰ বজা

শোভিছেহি অন্তঃপুৰ ; কিন্তু মহাৰাজ !

চোৱাঁ আজি বিপৰীত দুখুনীৰ পঁজা ।

শূন্য হই আছে পৰি নাছিল উলটি

কলিঙ্গ যুদ্ধৰ পৰা পুত্ৰ দুটি মোৰ ।

ভীষণ ৰাফ্‌স তুমি, স্বাৰ্থৰ লোভত,

অনাথাৰ দুটি পুত্ৰ দিলা বলিদান ।

কোন্ পুৰোহিতে কোৱা ধনৰ লোভত

দিছিল তোমাৰ নাম অশোক ৰাজন ?”

স্তব্ধ হল বজা শুনি ই বৃদ্ধাৰ বাণী

নাক্যশেলে বিদ্ধ হল সমস্ত শৰীৰ ।

নোৱাৰি তিষ্ঠিব আক বৃদ্ধাৰ আগত,

মুক্ত ঘাৰে বজা উঠি বিছাত বেগেৰে

কণ্ঠব্য বিমোৰ হই কৰিনে প্ৰস্থান ।

২০। ব্যাকরণ।

লিঙ্গ।

১। লিঙ্গ তিনি বিধ :—পুংলিঙ্গ, স্ত্রীলিঙ্গ আৰু ক্লীবলিঙ্গ।

মতা বুজোৱা শব্দক পুংলিঙ্গ বোলে। যেনে :—যহু, ককাই, মোমাই।

মাইকী বুজোৱা শব্দক স্ত্রীলিঙ্গ বোলে। যেনে :—

বগী, সুন্দৰী, বাঠ।

জীৱ নথকা বুজোৱা শব্দক (বা যাৰে মতা মাইকী চিনিব নোৱাৰি) ক্লীব লিঙ্গ বোলে। যেনে :—নৈ, বন, কিতাপ।

২। এই পাঠটাত থকা পুংলিঙ্গ, স্ত্রীলিঙ্গ আৰু ক্লীবলিঙ্গ শব্দ বোৰ উলিওৱা।

১৩ । গরু ।

মর্ত্যত নবব যিটো অমৃত প্রধান,
 অকাতবে কোনে তাক নিতে কবে দান ?
 কোনে দেহা মাৰি কবে কৃষিত সহায়,
 অলেখ প্রাণীৰ কবে তৰণ উপায় ?
 কোনে তেজ পানী কৰি আপোন কানেকে,
 অসাধ্য সাধিছে নিতে কত উায়েবে ?
 কাৰ মল-মূত্র পালে শস্তু ভৰি হয়,
 বিতোপন শোভা ধৰি মন কাঢ়ি লয় ।
 ইদৰে যতনা কাম আছে ই মর্ত্যত,
 বিচাৰিলে পাবা তুমি কাক প্রথমত ?
 উত্তমত গরু জাতি সৃষ্টি বিধাতাৰ,
 মাৰ-কিল খায়ো কবে পৰ উপকাৰ ।

ইহেন জাতিক হেলা অকণো নকবি,
সযতনে সকলোরে বাখিবা সাদৰি ।

১৪ । কুকুৰ ।

নবৰ বিশ্বাসী ভৃত্য নব সমাজত,
কববাত দুই-এক পাবা হেজাবত ।
জ্ঞানীৰ আদৰ্শ কিন্তু অধম কুকুৰ,
দেহেকেহে চিন্তে হিত আপোন প্রভুৰ ।
দিনৰ কৰ্ত্তব্য সাধি নীতল পাটিত,
প্রভুৰে যেতিয়া লয় জুব-টোপনিত ;
বাহিৰত বহি থাকে অজান কুকুৰ,
জানোচা কোনোৱে কৰে অহিত প্রভুৰ ।
দিয়া বা নিদিয়া তাক এমুঠি আহাৰ,
তথাপিতো কৰে নিতে কাম আপোনাৰ ।
কেনেবাকৈ আহি যদি কোনোবা সোমায়,
ভুক্ ভুক্ কৰি তাক দূৰতে খেদায় ।

প্ৰভুৰ শত্ৰুক যদি দেখে সন্মুখত,
 নেওচি আপোন মৃত্যু ধৰেগৈ যুঁজত।
 নিজ প্ৰাণ দিও বাখে প্ৰভুৰ পৰাগ,
 নকৰি আক্ষেপ কৰে স্বার্থবলি দান।
 ইমান কৰ্ত্তব্য জ্ঞান উপমা মহত,
 বিচাৰিলে পাবা জানো আৰু স সাধত ?
 আছে এনে যিজনৰ প্ৰভুলৈ ভকতি,
 আমাৰো কৰ্ত্তব্য আছে সিজনৰ প্ৰতি।
 শোওঁতে খাওঁতে তাৰ কৰিবা খবৰ,
 নহলে বিতুষ্ট হব বিশ্ব খনিকৰ।

তালেকজাঙাৰ আৰু পুৰ।

আ—তুমিনেকি পঞ্জাবৰ পৰোচ্ বাজন,
 কিহল তোমাৰ দৰ্প, সৈন্ত অগণন ?
 গ্ৰীচৰ ভূপতি আৰু পাৰশ্যৰ চাহে,
 নোৱাৰিলে বলে যাক যুঁজি একেবাহে ;
 তঞ্জিলাৰ নৃপতিয়ে খ্যাতি যাৰ শুনি,
 সমৰ্পিলে নিজৰাজ্য আপোনা-আপুনি।
 সিজনক তুমি বজা ! কোন সাহসেৰে,
 ভাৰিছিল। ঘটুৱাম যুদ্ধত বলেৰে ?

পু—পঞ্জাবৰ পুৰ বজা ময়ে বীৰবৰ !

বন্দী এবে দিম মই কিবা প্ৰত্যুত্তৰ ?

অগণন সেনা মোৰ যদিও আছিলে,

বীৰদৰ্পে যুঁজি সৰে প্ৰাণ তিয়াগিলে।

নোৰাৰিলেঁ। তথাপি তো কৰিব উদ্ধাৰ,

শত্ৰুৰ গ্ৰাসৰ পৰা ৰাজ্য আপোনাৰ।

ধন-জন ৰাজ্য গল সপোনৰ দৰে,

বিক্ৰা কয় পুনু বীৰ বাক্যৰ শোলেৰে ?

বাক্যযুদ্ধ কৰা ইটো সময় নহয়,

বিহিত দণ্ডৰ দিহা কৰ'। যিবা হয়।

আ— যদিওবা নিজিকিলা তথাপি তোমাৰ,

এনুৰা সাহস ৰজা যোগ্য প্ৰশংসাৰ।

কিদৰে কৰিম বাক তোমাক দণ্ডিত,

ৰাজ যোগ্য দণ্ড ৰুনি হোৱা জানো ভীত ?

পু—ৰজা মই বাঞ্ছোঁ। ৰাজযোগ্য ব্যৱহাৰ,

দণ্ডলই ভয় নাই ক্ষত্ৰিয় ৰজাৰ।

আ— যোৱ'। তেনে লোৱা'গই কৰিলেঁ। অৰ্পণ,

তোমাৰ ৰাজ্যৰ ভাৰ তোমাকে ৰাজন্ !

আজি হন্তে বন্ধু মোৰ তুমি নৰপতি ;

বিহিলেঁ। ইয়াকে দণ্ড তোমাক সম্প্ৰতি।

পু—ইকি আলেকজাণ্ডাৰ ! ইকি ব্যৱহাৰ ;

শাস্তি নিদি এৰি দিলা শত্ৰুক তোমাৰ।

কোঁচ্ মোচ্ খাই গল শুনি মি উত্তৰ,
পৰিল পিচলি সেই অসিও হাতৰ ।

তুলি ললে মহম্মদে,
নিজ অসি নিজ হাতে,
সুধিলে শত্ৰুক তেওঁ কৰি সম্বোধন,
“তোক বাক বন্ধা কৰে এবে কোনজন ।”

পামৰে কম্পিত স্বৰে,
উত্তৰিলে এই দৰে,
“সঙ্কটৰ সময়ত মোক বন্ধা কৰে,
এনে কোনো বন্ধু মোৰ চকুত নপৰে ।”

“তোৰ সেই বন্ধু মই,
নবধোঁ। যাগই তই ;

ক্ষমা গুণ দেখি এনে শত্ৰু ভয়ঙ্কৰ,
সিদিনাৰে পৰা হল শিষ্য ‘বচুল’ৰ ।

অন্ত ।

কেইটা মান কঠিন শব্দৰ অৰ্থ ।

অসি—তৰোৱাল ।

অৰ্থকৰী—ধন-সম্পত্তি কৰিব পৰা ।

অনুবাগ—আসক্তি ; স্নেহ ।

অনুষ্ঠান—আবস্ত্ৰণ ; কাৰ্য্য ।

অশিষ্ট—অভদ্র ।

ইষ্ট—হিত ।

কাতৰ—দুখিত ।

কৃতজ্ঞ—উপকাৰৰ সন্নাহ লোৱা ।

গৃধ্ৰকূট—শগুনী পৰ্বত ।

চান্দায়ণ—এবিধ ব্ৰত বা পুণ্যৰ
কাৰণে লঘোণে থকা কাৰ্য্য ।

তদ্ৰা—টিলমিলীয়া টোপনি ।

তত্ত্ব—মূল ব্যৱস্থা ; আচল কথা ;
যথার্থতা ।

দীৰ্ঘসূত্ৰতা—এলাহ ।

হৃন্দুভি—এবিধ বাঘ ; ডাঙৰ
নাগেৰা ।

সুসংবিত—মটীয়া ; মাটি বালি লগা
ধৰ্ম্ম—পুণ্যকাৰ্য্য ।

নিষ্প্ৰহতা—অনিচ্ছা ।

নিবন্ধি—নিবীক্ষণ কৰি ; দেখি ।

নিৰামিষ—মাছ-মাংস নোহোৱা
খাদ্য ।

প্ৰতিষ্ঠা—শুচি কৰা কাৰ্য্য ; স্থাপন ।

প্ৰকৃত্ত—মৃত্যু ; মৰণ ।

পীড়ন—দুখ দিয়া কাৰ্য্য ।

প্ৰভুত্ব—স্বামিত্ব ; গৰাকীৰ ক্ষমতা ।

প্ৰকমালি—সাহ, প্ৰকমত ।

পৰিতাপ—বেজাৰ ।

বিপৰ্য্যয়—বিপৰীত, ওলোটা ।

বিশিষ্ট—যুক্ত ; থকা ; উৎকৃষ্ট ;
অতি ভদ্র ।

ব্ৰহ্মচাৰী—সন্ন্যাসী ; নৈষ্ঠিক ।

বিশিষ্টতা—ভদ্রতা ; উত্তমতা ।

বিচক্ষণ—বুদ্ধিয়ক ; নিপুণ ।

মীমাংসা—বিচাৰ ।

মাৰাত্মক—প্ৰাণনাশক ;

মোক্ষ—মুক্তি ; উদ্ধাৰ ; পৰমগতি

যজ্ঞ—হোম, পূজা ।

যাগ—হোম, পূজা ।

লুক্কমতি—লুভীয়া ।

শিষ্ট—ভদ্র, সন্ত, নম্ৰ ।

স্বহৃদন্তৰ—বৰ দুখেৰে উদ্ধাৰ পাব
পৰা ; পাব হব নোৱৰা ।

সহিষ্ণুতা—সহ্যগুণ ; ক্ষমা ।

সত্যনিষ্ঠা—সত্যবাদিতা ; সঁচা কথা

সাত্বিক—সাধুগুণ যুক্ত । [দান ।

সাত্বিক দান—ধৰ্ম্মৰ কাৰণে দিয়া

সলিল—পানী ।

সঙ্কীৰ্ণতা—ঠেক ভাৱ ।

সংযম—ইন্দ্ৰিয় দমন কৰা কাৰ্য্য ।

সংসৰ্গ—সঙ্গ, মিহলি ।

সংকাৰ—পূজা ।

সবসী—পুখুৰী ।

স্বার্থ—নিজৰ লাভ ।

হৰিত—সেউজীয়া, কলপতীয়া ।

জাননী ।

আমাব এজেন্সীত সকলো বকমৰ ইংৰাজী, অসমীয়া, আৰু বঙ্গলা
কিতাপ বেচিবলৈ যুগুতকৈ থোৱা হৈছে । চিঠি লিখিলে আমি ভিঃ
পিঃ কৰিও পঠিয়াওঁ । তলত লিখা গ্ৰন্থকাৰৰ কিতাপ-বোৰ আমি
অলপ সস্তা দৰত দিব পাৰোঁ ।

শ্রীযুত বোহিতাশ্ব শইকীয়া আৰু শ্রীযুত কমলচন্দ্ৰ শইকীয়াৰ—

Hand Book of words with

Idioms and phrases. দা. অনাব ঠাইত ৥০

শ্রীযুক্ত বোহিতাশ্ব শইকীয়াৰ—

ইংৰাজী-শিক্ষা	৮০
উচ্চ-মৌখিক	৮০
উচ্চ গণনা-পুথি	৮৬
লৰা-সাহিত্য	...	(প্ৰেচত)	১০
অসমীয়া সাহিত্য—(৩য় ভাগ)	১৮০
অসমীয়া সাহিত্য ২য় ভাগ	১৮৬
অসমীয়া সাহিত্য ১ম ভাগ	১৮৬
Word Book	১০

শ্রীমতী ধনদা কুমাৰীৰ—

বাৰ্দ্ধনী	১০
ছোৱালী-শিক্ষা	৮০

শ্রীনবেন্দ্রনাথ কাকতী—

মেনেজৰ—কনক এজেন্সী ।

নিউ—আমোনাপটি

পোঃ আঃ, বিহাবাৰী ।

(ডিব্ৰুগড় ।)